

www.musavat.com

MUSAVAT

Xəbər
Bank sektorunda
əsas risklər -
dəyişiklik
var mı?
yazısı səh.10-da

Qurucusu: Rauf Arifoğlu Gündəlik qəzet 12 oktyabr 2023-cü il Cümə axşamı № 183 (8319) Qiyməti 60 qəpik

Gündəm

"Biz sülh sazişi üzərində işi davam etdirməyə hazırıq" - Prezident İlham Əliyev

Azərbaycan lideri MDB dövlətlərinin təhlükəsizlik və xüsusi xidmət orqanları rəhbərlərini qəbul edərkən mühüm bəyanat və mesajlar verdi

yazısı səh.3-da

Yaxın Şərq qaranlığa qər q olur - Azərbaycan təsirləri...

yazısı səh.7-da

Sülh üçün tarixi şərait - Ermənistan bu şansı da itirsə...

yazısı səh.5-da

Şuşadan dünyaya daha bir səsləniş - İƏT-in toplantısının sədası...

yazısı səh.4-da

Azərbaycan cəmiyyəti Ermənistanla sülh imzalanmasını dəstəkləyir

yazısı səh.6-da

Kreml: "Qarabağ de-fakto və de-yure Azərbaycan ərazisidir"

yazısı səh.8-da

İsraildə 4 Azərbaycan əsilli şəxs həlak olub

yazısı səh.13-da

Bu ilin 8 ayında 40 mindən çox ölüm qeydə alınıb

yazısı səh.12-da

Bakını çirkəb sülardan necə xilas edək - təklif

yazısı səh.14-da

Ölkəmizdə işləyənlərin sayı və əmək haqqı açıqlandı

yazısı səh.12-da

İsraildə milli birlik hökuməti quruldu

yazısı səh.2-da

QƏRB MEDIASININ AZƏRBAYCANA QARŞI İQTİSADI SABOTAJ CƏHDİ - TƏXRİBATIN PƏRDƏARXASI

İlham Şaban: "Məqsəd bütün yükü Azərbaycanın çiyinə qoymaqdır"; "Bunlar bahalı layihələrdir, özünü doğrultması bəribaşdan təmin edilməlidir" yazısı səh.11-da

"Qərb Qafqazı qarışdırmaq istəyir" iddiası - Rusiyadan blef, yoxsa...?

FTX direktoru açıqlayıb ki, Qərb xüsusi xidmət orqanları Şimali Qafqazda sabitliyi poza bilər, ölkə içində ən həssas ocağın alovlandırılması istisna deyil - ekspertlərin rəyi yazısı səh.8-da

Rusiya Təhlükəsizlik Şurasının katibi Bakıya niyə gəlib - şərh

yazısı səh.6-da

Rəşad Mahmudov: "Ürək problemi yarıdan ilk səbəb yaşayış tərzidir, digərləri isə..."

yazısı səh.12-da

Ərdoğan Putinlə danışdı, nələr razılaşdırıldı...

yazısı səh.5-da

İsraildə milli birlik hökuməti quruldu

İsraildə milli birlik hökuməti qurulub.

APA "Jerusalem Post"a istinadən xəbər verir ki, baş nazir Benyamin Netanyahu və Milli Birlik lideri, keçmiş müdafiə naziri Benni Qantzın Təl-Əvivdəki İsrail ordusunun qarargahında görüşünün ardınca bu gün günortadan sonra fövqəladə hökumətin yaradıldığı elan olunub.

Bir saat yarım davam edən görüşdən sonra "Likud" və "Milli Birlik" partiyalarını təmsil edən rəsmilər təfərrüatları yekunlaşdırmaq üçün müzakirəni davam etdiriblər.

Razılaşmanın bir hissəsi olaraq Qantz və həmkarı Qadi Eisenkot nazir olaraq and içəcək, Netanyahu və müdafiə naziri Yoav Qallantla müharibə kabinetinə qatılacaq.

Qeyd edək ki, oktyabrın 7-də HƏMAS-ın İsrailə qəfil hücumundan sonra İsrail HƏMAS-a qarşı hərbi əməliyyata başlayıb. Baş nazir Netanyahu ölkənin müharibə vəziyyətində olduğunu bəyan edib.

Əhalinin nominal gəlirləri 58 mlrd. manatı ötüb

2023-cü ilin yanvar-sentyabr aylarında Azərbaycan əhalisinin nominal gəlirləri 58 milyard 18,3 milyon manata bərabər olub. Bu isə ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 13,8 % çoxdur.

"APA-Economics" bu barədə Dövlət Statistika Komitəsinə istinadən xəbər verir. Son 1 ildə Azərbaycanda adambaşına düşən nominal gəlir isə 13,1 % artaraq 5 717 manata yüksəlib.

Bu il əhalinin taksidən istifadə sayı 63 milyonu ötüb

Cari ilin yanvar-sentyabr aylarında nəqliyyat sektorunda daşımaların həcmində xüsusi çəkisi ən böyük olan avtomobil nəqliyyatı ilə 94,7 mln. ton yük, 1200,2 mln. sərnişin daşınıb.

"APA-Economics" Dövlət Statistika Komitəsinin yaydığı məlumata istinadən xəbər verir ki, əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 5,2% və 18,4% artım qeydə alınıb.

Sərnişinlərin 94,7%-i avtobus, 5,3%-i isə minik taksilərinin xidmətlərindən istifadə edib.

Yük dövriyyəsi 5%, sərnişin dövriyyəsi isə 18% artıb.

Yanvar-avqustda nikahların sayı azalıb, boşanmalar çoxalıb

Ədliyyə Nazirliyinin rayon (şəhər) qeydiyyat şöbələri tərəfindən bu ilin yanvar-avqust aylarında 33836 nikah və 14544 boşanma halları qeydə alınıb.

APA xəbər verir ki, bu barədə Dövlət Statistika Komitəsi məlumat yayıb.

Bildirilib ki, ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə əhalinin hər 1000 nəfərinə nikahların sayı azalaraq 6,0-dan 5,0-a düşüb, boşanmaların sayı isə 1,5-dən 2,2-yə qədər artıb.

Putin: "Prezident Əliyevlə Qırğızıstanda görüşəcəyəm"

Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə Qırğızıstanda MDB sammiti

çərçivəsində görüş keçirməyi planlaşdırır.

APA TASS-a istinadən xəbər verir ki, Putin bu barədə Rusiya energetika

bildirib.

"Mən Qırğızıstanda MDB sammiti çərçivəsində prezident Əliyevlə görüşəcəyəm", - Rusiya lideri vurğulayıb.

Dörd şirkətdə əmək hüquqlarının pozulmasına görə icraat başlanıb

Əmək hüquqlarının pozulması hallarına qarşı mübarizə davam etdirilir.

Baş Prokurorluğun Mətbuat Xidmətindən APA-ya verilən məlumata görə, vətəndaşların əmək hüquqlarının pozulması halları ilə bağlı Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi yanında Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidmətindən daxil olmuş məlumatlar əsasında Baş Prokurorluğun Cinayət təqibindən kənar icraatlar idarəsində araşdırma aparılıb.

Araşdırma zamanı "Freco Company Group" MMC tərəfindən vətəndaşların əmək müqaviləsi (kontraktı) hüquqi qüvvəyə minmədən işlərin (xidmətlərin) yerinə yetirilməsinə cəlb edilməsi, habelə "CRF-GROUP" MMC, "B.Sərdarov adına maşınqayırma zavodu" MMC, "Anar Food" MMC və müxtəlif fərdi sahibkarlar tərəfindən işçilərə əmək haqqı və son haqq-hesabın ödənilməməsi nəticəsində qanunvericiliklə nəzərdə tutulmuş əmək hüquqlarının kobud şəkildə pozulması müəyyən edilib.

Göstərilən faktlar üzrə İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 192.1 və 192.4-cü maddələri ilə inzibati xəta haqqında iş üzrə icraatlar başlanaraq baxılması üçün aidiyyəti üzrə məhkəməyə və Dövlət Əmək Müfəttişliyi Xidmətinə göndərilib.

Finlandiya Ukrayna üçün növbəti hərbi yardım paketini elan edib

Finlandiya Ukrayna üçün növbəti hərbi yardım paketini elan edib.

APA xəbər verir ki, bu barədə Finlandiya hökumətinin saytında məlumat verilib.

Bildirilib ki, Finlandiya prezidenti Sauli Niinisto hökumətin təklifi əsasında Ukraynaya 95 milyon avro məbləğində 19-cu hərbi yardım paketinin verilməsi qərarını təsdiqləyib.

"Ukraynadakı müharibənin nəticəsi Avropa və Finlandiyanın təhlükəsizlik nizamını uzaq gələcəkdə müəyyən edəcək. Ona görə də müttəfiqlərimizlə birlikdə Ukraynaya güclü dəstəyimizi davam etdirəcəyik", - Finlandiyanın müdafiə naziri bildirib.

Onun sözlərinə görə, Finlandiyanın Ukraynaya hərbi yardımının ümumi dəyəri 1,4 milyard avro təşkil edir.

Stoltenberg: "NATO-nun bütün üzvləri Ukraynanın gələcəyinin alyansda olduğunu təsdiqləyir"

Bürseldə keçirilən Ramşteyn formatında görüşdə Alyansın bütün üzvləri Ukraynanın gələcəyinin NATO-da olduğunu təsdiqləyiblər.

APA xəbər verir ki, bunu NATO-nun Baş katibi Jens Stoltenberg deyib.

O vurğulayıb ki, Ukrayna döyüş meydanında nə qədər güclü olarsa, sülh danışıqları zamanı bu ölkənin mövqeyi bir o qədər möhkəm olacaq.

"Tarix təkrar olunmamalıdır. Buna görə də alyansın bütün üzvləri Ukraynanın NATO-ya üzv olmasına razılıq verib", - Stoltenberg əlavə edib.

NATO-nun baş katibi qeyd edib ki, alyansa üzv ölkələr Ukraynaya dəstəyini davam etdirəcək.

Stoltenberg vurğulayıb ki, Ukraynaya daha çox silah-sursat vermək lazımdır.

Prezident İlham Əliyev oktyabrın 11-də MDB-yə üzv dövlətlərin təhlükəsizlik və xüsusi xidmət orqanları rəhbərləri Şurasının 53-cü iclasının iştirakçılarını - Rusiya Federasiyası Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin direktoru, MDB dövlətlərinin təhlükəsizlik və xüsusi xidmət orqanları rəhbərləri şurasının sədri Aleksandr Bortnikov, Rusiya Federasiyası Xarici Kəşfiyyat Xidmətinin direktoru Sergey Narişkini, Belarus Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin sədri İvan Terteli, Qazaxıstan Milli Təhlükəsizlik Komitəsinin sədri Yermek Sagimbayevi, Qırğızıstan Baş nazirinin müavini, Dövlət Milli Təhlükəsizlik Komitəsinin sədri Kamçibek Taşiyevi, Özbəkistan Dövlət Təhlükəsizlik Xidmətinin sədri Abdusalom Azizovu, Tacikistan Dövlət Milli Təhlükəsizlik Komitəsinin sədri Saymumin Yatimovu və MDB-yə üzv dövlətlərin Antiterror Mərkəzinin rəhbəri Yevgeniy Sisoyevi qəbul edib.

“Biz sülh sazişi üzərində işi davam etdirməyə hazırıq” - Prezident İlham Əliyev

Azərbaycan lideri MDB dövlətlərinin təhlükəsizlik və xüsusi xidmət orqanları rəhbərlərini qəbul edərkən mühüm bəyanat və mesajlar verdi

Dövlət başçısı görüşdə çıxışında deyib ki, ölkələrimizin yerləşdiyi regionlarda, əlbəttə, xarici təhdidlər də mövcuddur və bu istiqamətdə operativ iş riskləri minimuma endirməyə imkan verir: “Bizim ölkələrin yerləşdiyi məkanda ictimai-siyasi sabitliyin möhkəmləndiyini görmək sevindiricidir və dövlətlərimiz bir çox çağırışların öhdəsindən uğurla gəlir.

Azərbaycana gəldikdə, artıq bizim daxili təhdidlərimiz yoxdur. Üç həftə əvvəl həyata keçirilən tədbirlər nəticəsində Azərbaycanın suverenliyi tam bərpa olunub. Əlbəttə, bu, regionumuzda təhlükəsizliyin möhkəmlənməsi və sülhə nail olunması üçün imkanlar yaradır. Biz buna çalışırıq və hesab edirik ki, başqa alternativ yoxdur. Son həftələrdə baş verən hadisələrin mətbuatda, ilk növbədə, Qərb mediasında müxtəlif cür, deyərdim ki, birtərəfli, qərəzli və nə məsələnin tarixini, nə də bugünkü realıqları tamamilə əks etdirmədən təqdim olunduğunu nəzərə alaraq, son üç ildə baş verənlər barədə sizi qısaca məlumatlandırmaq istəyirəm. Amma mənim informasiyamın, necə deyirlər, daha dolğun olması üçün tarixə qısa ekskursiya etmək istəyirəm.

Onand başlayım ki, Dağlıq Qarabağ adlı qurum tarixdə heç vaxt mövcud olmayıb. 1805-ci ildə Rusiya imperiyasının tərkibinə daxil olmuş Qarabağ xanlığı olub. Kürəkçay sülh müqaviləsi imzalanıb, onu Azərbaycan tərəfindən Qarabağ xanı İbrahim Xəlil xan, - o, Qarabağın və Şuşanın xanı idi, - Rusiya tərəfindən isə çar generalı Sisianov imzalayıblar. Kürəkçay müqaviləsinin mətni internetdə var və hər kəs tanış ola bilər. Orada erməni əhalisi və ya erməni əhalisinin hansısa xüsusi hüquqları haqqında heç bir xatırlatma yoxdur. Yəni bu, bir daha aydın şəkildə ondan xəbər verir və tarixçilər də yaxşı bilirlər ki, Qarabağ əsrlər boyu, minilliklərlə bu ərazidə yaşamış azərbaycanlıların məskunlaşdığı qədim torpaqdır. Kürəkçay sülh müqaviləsindən sonra Azərbaycan xanlıqları ilə Rusiya arasında digər Azərbaycan xanlıqlarının, o cümlədən İrəvan xanlığının da Rusiyanın tərkibinə daxil olduğu daha iki - 1813-cü ildə Gülistan

sülh müqaviləsi və 1828-ci ildə Türkmənçay müqaviləsi olub. Həmçinin bu sənədlərdə, təbii ki, söhbət Azərbaycan torpaqlarından gedirdi. Cənubi Qafqazın sovetləşdirilməsindən sonra Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti yaradıldı. O nə üçün yaradıldı? Çünki XIX əsrin həmin sənədlərindən sonra erməni əhalisinin İrandan və Şərqi Anadoludan Azərbaycan ərazilərinə kütləvi köçü başlandı. Artıq sovetləşdirmə məqamında Azərbaycanın Qarabağ regionunun milli tərkibi XIX əsrin əvvəlində olduğundan fərqli idi. Bunları nəzərə alaraq, ola bilər ki, daha hansısa səbəblərdən sovet hakimiyyəti, Sovet İttifaqı artıq həmin vaxt Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətini, hətta respublika deyil, Azərbaycan SSR-in tərkibində vilayət yaratdı. Bu, tam yüz il əvvəl baş verib. Artıq Sovet İttifaqında mərkəzdənqaçma meyilləri başlayan vaxtda, erməni separatçılığının və təcavüzkar ekstremizmin baş qaldırdığı 1980-ci illərin sonunda qeyri-rəsmi ekstremist təşkilatları yaradıldı, təəssüf ki, mərkəzi sovet rəhbərliyi tərəfindən buna lazımı qiymət verilmədi, bir çox hallarda isə onları dəstəklədilər.

Hamımız 1980-ci illərin sonunda Sovet İttifaqına kimin başçılıq etdiyini xatırlayıq və təbii ki, başqa nə isə gözləmək mümkün deyildi. Bütün bunlar ona gətirib çıxardı ki, Azərbaycan və erməni xalqları arasında ənənəvi sülh, dostluq və qarşılıqlı anlaşma münasibətləri pozuldu, zərərli milli müstəsnaqlıq, üstünlük ideologiyası ortaya atıldı və Azərbaycanın Qarabağ torpağına iddiaları əsaslandırmaq üçün cəhdlər edilməyə başlandı. Bu tendensiyalar artıq Sovet İttifaqının süqutundan sonra açıq təcavüz və Azərbaycan torpaqlarının işğalı ilə davam etdi. Nəticədə Azərbaycan ərazisinin təxminən 20 faizi - həm Qarabağ bölgəsi, həm keçmiş Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayəti, həm də həmin muxtar quruma heç bir aidiyyəti olmayan yeddi rayon işğal edildi. Etnik təmizləmə həyata keçirildi, bir milyondan çox azərbaycanlı öz

doğma torpaqlarından qovuldu və 2020-ci ilin payızına qədər vəziyyət belə olaraq qaldı. Azərbaycan bütün vasitələrlə məsələni sülh yolu ilə həll etməyə çalışdı. Biz ATƏT-in himayəsi altında uzunmüddətli və nəticəsiz danışıqlar prosesində iştirak etdik. Yeri gəlmişkən, bu münaqişənin nizama salınmaması bir daha göstərir ki, ATƏT-də böyük dəyişiklik olmalıdır. Bu münaqişənin təmsalında biz həm də Birləşmiş Millətlər Təşkilatının öz nüfuzundan və öz rıçaqlarından istifadə edə bilməməsinin şahidi olduq. Belə ki, BMT Təhlükəsizlik Şurasının erməni qüvvələrinin Azərbaycan ərazilərindən dərhal çıxarılmasını tələb edən dörd qətnamə qəbul etməsinə baxmayaraq, onlar əməldə yerinə yetirilmədi. Biz uzun müddət gözlədik, bizim ümidlərimiz var idi. Mən 2004-cü ildən müddətli mərhələlərdə danışıqlarda iştirak etdim, lakin təəssüf ki, 2019-cu ildə bütün ümidlər puça çıxdı. O vaxt Ermənistanın baş naziri bəyan etdi ki, “Qarabağ Ermənistandır və nöqtə”. O, bununla bütün danışıqlara son qoydu və onları tamamilə mənasız etdi. Onu demək lazımdır ki, bu, suveren Azərbaycan dövlətinə qarşı açıq ərazi iddiası idi, çünki dünyanın heç bir ölkəsi, o cümlədən Ermənistan qondarma “Dağlıq Qarabağ respublikasını” tanımırdı. Yəni erməni rəhbərliyinin bu təcavüzkar, düşündürülməmiş, deyərdim ki, aydın olduğu kimi, özünə qarşı sui-qəsdçi addımı və digər, o cümlədən hərbi xarakterli təcavüzkar fəaliyyətləri, 2020-ci ilin sentyabrında 44 gün davam edən, Ermənistan ordusunun tamamilə darmadağın olması və Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpa edilməsi ilə nəticələnən İkinci Qarabağ müharibəsinin başlanmasına gətirib çıxardı. Rusiya Federasiyasının və şəxsen prezident Vladimir Putinin vasitəçiliyi ilə 2020-ci il noyabrın 9-dan 10-na keçən gecə keçmiş Dağlıq Qarabağ regionunun ətrafındakı rayonların hələ də işğal altında olan ərazilərinin də Azərbaycana

qaytarılmasını, regiona isə Rusiya sülhməramlı kontingentinin yeridilməsini nəzərdə tutan üçtərəfli bəyanat imzalandı. Məsələnin qısa tarixçəsi budur. Belə bir sual yaranı bilər: bəs, üç həftə əvvəl nə baş verib? Belə ki, bəzində danışdığım bəyannamənin imzalanmasına baxmayaraq, Ermənistan onun bəndlərini yerinə yetirmirdi, halbuki ən vacib bəndlərdən birində deyildi ki, bütün erməni silahlı qüvvələri Qarabağ ərazisindən çıxarılmalıdır. Buna əməl edilmədi, həm də nümayişkarənə şəkildə edilmədi. Hətta iki il ərzində - 2020-ci ildən 2023-cü ilin əvvəlinədək, Azərbaycanın Laçın rayonunda sərhədə nəzarət etmədiyi bir vaxtda, oraya sayı milyonlarla ölçülən nəhəng döyüş silah-sursatları daşınıb, bu isə tamamilə yaxın vaxtlarda aşkara çıxarılıb. Minalar getirilib, ərazi əlavə olaraq minalanıb. Bütün bunların hamısı ona gətirib çıxarıb ki, azərbaycanlılar öz torpaqlarında həlak olmuş və ağır şəkildə yaralanmışlar. Təəssüf ki, onların sayı hər həftə artır.

Azərbaycana qarşı ərazi iddialarına son qoymaqla bağlı Ermənistanla edilən çoxsaylı çağırışlar qəribə reaksiyaya səbəb olub ki, həm də bununla bağlı sizi məlumatlandırmaq istəyirəm. Bir il əvvəl - ötən ilin oktyabr ayında Ermənistan və Azərbaycan rəhbərlərinin beynəlxalq tərəfdaşlarla görüşündə bəyanat qəbul edildi. Bu sənədə əsasən hər iki ölkə bir-birinin ərazi bütövlüyünü tanıdığını və ölkələrimizin ərazi bütövlüyünü təsdiqləyən 1991-ci il Almatı Bəyannaməsinin tərəfdarı olduğunu bəyan etdi. Biz bunu Ermənistan tərəfindən atılan mühüm addım hesab etdik, Azərbaycanla qarşı ərazi iddialarından nəhayət əl çəkəcəyini zənn etdik. Lakin təəssüf ki, ümidlərimiz doğrulmadı. Azərbaycan bütövlüyünü sözde və kağız üzərində tanı-

yan Ermənistan rəhbərliyi əməldə hər şeyin əksini edirdi. Təcavüzkar hərəkətlərinə son qoymaqla bağlı Azərbaycanın etdiyi çoxsaylı çağırışlar təəssüf ki, bütün ciddiliyi ilə qəbul edilmədi. Vəziyyət daha da gərginləşdi, çünki bu il sentyabrın 2-də Ermənistanın baş naziri qondarma “Dağlıq Qarabağ respublikasının” yaradılmasının il dönümü ilə bağlı təbrik məktubu göndərdi. Bu, qırmızı xətti keçmək demək idi və təbii ki, Azərbaycan buna dözməzdi. Bu, bizim ərazimizə qarşı açıq-aşkar iddia irəli sürülməsi idi. Sentyabrın 9-da qondarma “Dağlıq Qarabağ”ın qondarma hakimiyyət orqanları “seçki” keçirdilər, özlərinə yeni başçı seç-

yanatlarını, çirkin uydurmalarını, təcavüzkar hərəkətlərini, təcavüzkar hərəkətlərinə son qoymaqla bağlı Azərbaycanın etdiyi çoxsaylı çağırışlar təəssüf ki, bütün ciddiliyi ilə qəbul edilmədi. Vəziyyət daha da gərginləşdi, çünki bu il sentyabrın 2-də Ermənistanın baş naziri qondarma “Dağlıq Qarabağ respublikasının” yaradılmasının il dönümü ilə bağlı təbrik məktubu göndərdi. Bu, qırmızı xətti keçmək demək idi və təbii ki, Azərbaycan buna dözməzdi. Bu, bizim ərazimizə qarşı açıq-aşkar iddia irəli sürülməsi idi. Sentyabrın 9-da qondarma “Dağlıq Qarabağ”ın qondarma hakimiyyət orqanları “seçki” keçirdilər, özlərinə yeni başçı seç-

yanatlarını, çirkin uydurmalarını, təcavüzkar hərəkətlərini, təcavüzkar hərəkətlərinə son qoymaqla bağlı Azərbaycanın etdiyi çoxsaylı çağırışlar təəssüf ki, bütün ciddiliyi ilə qəbul edilmədi. Vəziyyət daha da gərginləşdi, çünki bu il sentyabrın 2-də Ermənistanın baş naziri qondarma “Dağlıq Qarabağ respublikasının” yaradılmasının il dönümü ilə bağlı təbrik məktubu göndərdi. Bu, qırmızı xətti keçmək demək idi və təbii ki, Azərbaycan buna dözməzdi. Bu, bizim ərazimizə qarşı açıq-aşkar iddia irəli sürülməsi idi. Sentyabrın 9-da qondarma “Dağlıq Qarabağ”ın qondarma hakimiyyət orqanları “seçki” keçirdilər, özlərinə yeni başçı seç-

Həmçinin sizə məlumat vermək istəyirəm ki, oktyabrın 12-də, bir gün sonra Rusiya tərəfinin təklifi ilə Rusiya, Azərbaycan və Ermənistan xarici işlər nazirlərinin Bışkekdə görüşü olmalı idi. Biz Rusiya Federasiyasının vasitəçiliyini minnətdarlıqla qəbul edirik, çünki Rusiya bizim qonşumuz, müttəfiqimiz, həmçinin bizim regionda yerləşən, minlərlə kilometr uzaqda olan ölkələrdən fərqli olaraq qonşuluqda yerləşən Ermənistanın da müttəfiqidir. Təbii ki, ölkələrimiz arasında münasibətlərin tarixi, əlbəttə, Rusiya tərəfinin vasitəçiliyini nəzərdə tutur. Biz bu təklifi müsbət qarşıladıq

və xarici işlər nazirimiz Rusiya və erməni həmkarları ilə görüşməyə hazır idi. Təəssüf ki, erməni tərəfi bu görüşdən imtina etdi. İndi sual yaranır: Ermənistan sülh istəyirmi? Zənnimcə, xeyr, çünki əgər sülh istəsəydi, bu imkanları imtina etməzdi. Ermənistanın baş naziri 6 saata Qranadaya uçur, orada Azərbaycanla Azərbaycanın müzakirə edildiyi mənasız görüşdə iştirak edir, amma 2-3 saata Bışkekdə uça bilmir, onun mühüm işləri varmı. Bax, biz bütün bunları açıq deməliyik. Bütün bunları hamı görür, ancaq bunu danışmaq və nəzərə almaq lazımdır.

Öz şərhlərimə yekun vuraraq onu da demək istəyirəm ki, Azərbaycanla Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşmasına gəldikdə, biz buna hazırıq. Biz sülh sazişi üzərində işi davam etdirməyə hazırıq. Erməni tərəfi Rusiya Federasiyasının vasitəçiliyindən imtina etməyəcək, düşünürəm ki, Azərbaycanla Ermənistanın xarici işlər nazirləri arasında birbaşa danışıqlar alternativ ola bilər. Hər hansı digər platformalar öz xidmətlərini təklif edən həmin ölkələrin Azərbaycana deyil, həqiqətə, haqlı mövqeyə və beynəlxalq hüquqa münasibəti nəzərə alınmaqla tərəfimizdən təhlil ediləcək.

Vaxt tapıb gəldiyinizə görə bir daha sizə təşəkkürümü bildirirəm. İndi hər yerdə çətin zamandır, hamının işi çoxdur, amma bu gün sizin Bakıda olmanız həm də ölkəmizin tarixçəsi bundan ibarətdir”.
Prezident qeyd edib ki, indidən bəri ölkələr və beynəlxalq təşkilatlar Azərbaycanla Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşdırılmasında vasitəçilik xidmətləri göstərməyə çalışır: “Mən bu yaxınlarda demişəm ki, əgər bu siyasət birtərəfli xarakter daşırsa və qərəzli deyilsə, biz bu cəhdləri qəbul edirik. Amma Fransanın bir tərəfdən bütün diplomatik normaları pozduğunu, təhqirlərlə səciyyələnən bə-

XİN rəhbəri Toivo Klaarla sülh sazişi layihəsinin perspektivini müzakirə edib

Oktyabrın 11-də xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov Avropa İttifaqının Cənubi Qafqaz üzrə xüsusi nümayəndəsi Toivo Klaarı qəbul edib.

Bu barədə APA-ya Xarici İşlər Nazirliyindən bildirilib.

Qeyd edilib ki, görüşdə tərəflər Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh sazişi layihəsinin perspektivləri, iki ölkə arasında normalaşma məsələləri, bölgədəki son vəziyyət, Azərbaycanın Qarabağ bölgəsinin yerli erməni əhalisinin reintegrasiyası istiqamətində atılan addımlar ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb.

Nazir Ceyhun Bayramov Azərbaycan tərəfinin sülh gündəliyi üzrə Avropa İttifaqı da daxil olmaqla, beynəlxalq tərəfdaşların vasitəçiliyi ilə həyata keçirilən görüşlərin müsbət nəticələnməsində maraqlı olduğunu, 30 il sonra bölgədə sülh və sabitliyin təmin edilməsi naminə tarixi imkanın yarandığını vurğulayıb.

Bu xüsusda Ermənistan tərəfindən revanşizmə gətirə biləcək açıqlama və bəyanatların verilməsindən, ölkəmizə qarşı aparılan qondarma qarayaxma kampaniyasından çəkinməyin vacibliyi diqqətə çatdırılıb.

Görüşdə nazir Ceyhun Bayramov Azərbaycanın Qarabağ bölgəsinin yerli erməni sakinlərinin reintegrasiyası istiqamətində aparılan işlər barədə qarşı tərəfi məlumatlandırıb, hazırda tərəfimizdən yaradılmış elektron portal vasitəsilə yerli erməni sakinlərin qeydiyyatı prosesinin davam etdirildiyini bildirib.

Həmçinin erməni sakinlərin Azərbaycan ərazisini tərk etməsinin hər hansı bir məcburi yerdəyişmə ilə əlaqədar olmadığı diqqətə çatdırılaraq BMT rəsmilərinin bölgəyə son səfərləri və səfər sonrası verilən açıqlamaların bunun bariz nümunəsi olduğu qeyd olunub.

Görüşdə, habelə, tərəflər qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər ətrafında müzakirələr aparıb.

Oktyabrın 10-da Şuşada Azərbaycan Respublikasının sədrliyi altında Şuşa şəhərində İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Xarici İşlər Nazirləri Şurasının 27-ci iclası keçirilib.

Tədbirdə Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov, qardaş Türkiyənin xarici işlər naziri Hakan Fidan və yüksək səviyyəli xarici rəsmilər iştirak edib. Bundan başqa, Şimali Kipr Türk Respublikasının xarici işlər naziri Tahsin Ertuğrullunun müşahidəçi qismində tədbirdə iştirakı da diqqətlərdən qaçmayıb.

İclas C.Bayramov tərəfindən Prezident İlham Əliyevin iclas iştirakçılarına müraciətinin oxunması ilə öz işinə başlayıb. Ölkə başçısının müraciətində postmünaqişə dövründə bölgədə yaranmış əməkdaşlıq perspektivləri öz əksini tapıb.

Müraciətdə həmçinin ölkəmizin təşəbbüsü ilə İƏT-in illik mövzusunun "Yaşıl Keçid və Qarşılıqlı Əlaqəlilik" olaraq müəyyən edildiyi, habelə Azərbaycanın milli, o cümlədən beynəlxalq səviyyədə bu istiqamətdə ardıcıl addımlar atdığı diqqətə çatdırılıb. Bu çərçivədə, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə yaşıl enerji zonasının yaradılmasının qeyd olunan istiqamətlərdə görülən işlərin təcassümü olduğu vurğulanıb.

İƏT-in sədri qismində açılış nitqində nazir Ceyhun Bay-

ramov "Yaşıl Keçid və Qarşılıqlı Əlaqəlilik" mövzusunda əsaslanan sədrliyimiz dövründə tərəfimizdən irəli sürülən təşəbbüslərə göstərilən dəstək və aktiv iştirakçılığa görə təşəkkürünü ifadə edib.

"İƏT Baxışı-2025" sənədində də əks olunmuş regional bağlantıların inkişafı, iqtisadi transformasiya, yaşıl enerji kimi prioritetlərin bundan sonra da irəliləməsinə dair inamını ifadə edib. Daha sonra milli səviyyədə çıxış edən C.Bayramov İƏT-ə sədrliyimiz dövründə təşkilatın digər regional və beynəlxalq platformalarla əməkdaşlığının gücləndirilməsi istiqamətində həyata keçirilən təşəbbüsləri məmnunluqla qeyd edib. Bölgədə mövcud vəziyyət və postmünaqişə dövrünün realıqları barədə iştirakçılara məlumat verən nazir ölkəmizin hər zaman regional sülh və təhlükəsizliyə hədə törədən qeyri-qanuni erməni silahlı qüvvələrinin mövcudluğuna beynəlxalq diqqəti çəkən üçün səy göstərdiyini vurğulayıb.

Bölgədə sülh və reintegrasiya proseslərini təhdid edən qanunsuz erməni silahlı qüvvələrinin təxribatlarına, mina

Şuşadan dünyaya daha bir səsləniş - İƏT-in toplantısının sədası...

Fikrət Yusifov: "Biz Şuşanı beynəlxalq aləmdə hər kəsə tanıtmayla..."

Bəhruz Məhərrəmov: "Şuşa toplantısında diqqət çəkən məqamlardan digəri..."

təhdidini davam etdirməsinə və mövcudluğuna son qoyan lokal antiterror tədbirlərindən bəhs edən C.Bayramov bu tədbirlərin nəticəsində xüsusilə Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni sakinlərin reintegrasiyası prosesinin intensivləşdiyini diqqətə çatdırıb.

Daha sonra iclas üzv və müşahidəçi ölkələrin, beynəlxalq tərəfdaşlar və İƏT-in ixtisaslaşmış qurumlarının nümayəndələrinin bəyanatları, İƏT çərçivəsində regional əməkdaşlığın gələcək inkişafı ilə bağlı təşəbbüs və təkliflər, habelə iclasın gündəliyində duran digər məsələlərin müzakirəsi ilə davam edib.

İclas zamanı həmçinin özündə Azərbaycanın Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu və Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında nəqliyyat və kommunikasiyaların açılması istiqamətində görülən işlər, xüsusilə bu istiqamətdə Azərbaycan və İran arasında yeni dəmiryolunun inşasını nəzərdə tutan 6 oktyabr 2023-cü il tarixli niyyət protokolu və keçirilən təməlqoyma mərasimi barədə məlumatın da əks olunduğu İƏT bölgəsində Yaşıl Keçid və Qarşılıqlı Əlaqəlilik üzrə Şuşa Bəyannaməsi qəbul olunub.

Sonda iclasın yekunlarına dair gələcək regional əməkdaşlığın gələcək addımlarını müəyyən edən bəyanat qəbul olunub, habelə Azərbaycanda təsis olunmasına qərar verilən İƏT-in Təmiz Enerji Mərkəzinin Nizamnaməsi Türkiyə tərəfindən imzalanıb.

"Cənubi Qafqazda bütün imkanları dayanıqlı sülh, sabitlik və təhlükəsizlik üçün istifadə etməyin vaxtıdır".

"Report" xəbər verir ki, bunu H.Fidan tədbirdəki çıxışı zamanı deyib.

Nazir həmçinin Cənubi Qafqazda yeni dinamikanın formalaşmasının və Zəngəzur dəhlizinin açılmasının İƏT-in bütün üzvlərinin xeyrinə olduğunu bildirib.

Onu da qeyd edək ki, tədbir zamanı maraqlı məqamlardan biri də Azərbaycan və Türkiyə xarici işlər nazirlərinin dünyaya ünvanladıkları birlik mesajı olub.

Tədbir zamanı nazir Ceyhun Bayramov bir sıra ikitərəfli mühüm görüşlər keçirib, ye-

kunda mətbuat konfransında bəyanatla çıxışlar olub.

Bu tədbirin əhəmiyyəti nədir? Hansı nəticələrə səbəb olacaq? Ümumiyyətlə, Şuşada baş tutan beynəlxalq tədbirlər bizə hansı dividendləri qazandırır, nələrə nail oluruq?

Bu suallarla ekspertlərə müraciət etdik.

Sabiq maliyyə naziri, iqtisadçı alim Fikrət Yusifov Şuşada keçirilən bütün beynəlxalq tədbirləri çox vacib sayır: "Şuşa şəhəri 2024-cü il üçün İslam dünyasının mədəniyyət paytaxtı elan edilib.

Qarabağ torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsindən sonra Şuşa şəhərinin statusunun bu qədər yüksəldilməsi olduqca önəmlidir. Biz Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi altında ordumuzun şücaəti nəticəsində tək Şuşaya deyil, 30 il ərzində işğal altında qalmış bütün torpaqlarımıza hakimik.

Bu gün biz Şuşanı beynəlxalq aləmdə hər kəsə tanıtmayla, onun Azərbaycanın mədəniyyət beşiyi olduğunu hər kəsə sübut etməklə, Şuşa və Qarabağ haqqındakı erməni miflərinin üstündən qara xətt çəkmək oluruq. Şuşada keçirilən bütün səviyyələrdən olan tədbirlərin olduqca böyük siyasi əhəmiyyəti var. Biz Qarabağ torpaqlarımızı işğaldan azad edib, bu torpaqlarda öz suverenliyimizi bərqərar etdikdən sonra Azərbaycanı və onun həqiqətlərini bütün dünyaya, on illər bundan öncəkindən yüz dəfə daha yaxşı tanıtmayla yolunu tutmalıyıq. Bu yolda son illər ərzində gör-düyümüz işlərin misli yoxdur. Lakin bir dəqiqə də olsun da-

yanmaq olmaz. Çünki qarşımızda mənfur, mayası şərhlə yığılmış və bütün dünyaya yalan tirajlayan erməni kimi düşmənlərimiz var. Herb meydanında olduğu kimi, onlara informasiya meydanında da qalib gəlməliyik".

Deputat Bəhruz Məhərrəmov Azərbaycanın yerləşdiyi regionda yeni dövrün başladığını qeyd etdi: "Şuşada İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Xarici İşlər Nazirləri Şurasının 27-ci iclası Azərbaycanın yaratdığı yeni reallığın dəyişməzliyini bir daha nümayiş etdirmək üçün uğurlu platforma oldu, eyni zamanda Azərbaycan artıq regionda sülh və sabitliyin təmin olunmasının zəruriliyini bir daha əsaslandırmaq üçün cari platformadan məhərrətlə istifadə etdi. Həqiqətən də, artıq regionda yeni dövr başlayıb, Azərbaycan və Ermənistan arasında bitmiş münaqişənin yenidən alovlandırılması üçün lüzum, o cümlədən Ermənistanın işğalçı, təcavüzkar niyyətlərindən qaynaqlanan faktorlar, demək olar ki, tam şəkildə aradan qalxıb. Artıq Azərbaycanın əraziləri işğalda deyil, eyni zamanda separatizmin cəmi 23 saata kökü qazınıb. Belə olan halda, prinsipial narazılıq məqamları aradan qalxdığı zamanda, təbii ki, artıq region sülh və əməkdaşlıq üçün açıq olmalıdır.

Eyni zamanda təklif olunan əməkdaşlıq platforması Ermənistanın özü üçün həm iqtisadi, həm də siyasi cəhətdən xilas ola bilər. Ermənistan bölgə dövlətləri ilə əlaqə-

lər qurmaqla, həmçinin Azərbaycanın həyata keçirdiyi çoxsaylı layihələrə qoşulmaqla özünün sosial-iqtisadi durumunu yaxşılaşdırma və nəticə etibarilə iqtisadi müstəqilliyinə doğru addımlayır. Bu isə eyni zamanda hazırda qütblər arası qarşıdurmanın mərkəzlərindən çevrilməkdə olan Ermənistanın həm də siyasi asılılıqlarından qurtulması üçün şansdır.

Şuşa toplantısında diqqət çəkən məqamlardan digəri Azərbaycan və Türkiyə xarici işlər nazirlərinin birgə ritorikası oldu. Şuşa Bəyannaməsi ilə ən ali müstəviyə qalxmış Azərbaycan və Türkiyə münasibətlərinin hazırkı mərhələdə də özünün inkişaf dövrünü yaşadığı və Şuşa Bəyannaməsində ifadə olunduğu kimi, istənilən kənar təhdidə münasibətdə adekvat reaksiya verə biləcək effektiv mexanizmə çevrildiyinin bir daha hər kəs şahidi oldu.

Bu isə o deməkdir ki, regionda Türkiyə və Azərbaycanı qarşısına almaq, Türkiyə və Azərbaycana münasibətdə ərazi iddialarında bulunmaq və hər iki qardaş dövlətlə münasibətləri gərginləşdirmək faydasızdır. Əksinə, Azərbaycan Prezidentinin yaratdığı yeni realıq, hər iki ölkə ilə əməkdaşlıq, iqtisadi, ticari, siyasi münasibətlərin inkişafı üçün yeni imkanlar yaradıb və bölgə dövlətləri, eləlxüsus da Ermənistan bu amildən istifadə etməklə regional tərəqqinin bir parçasına çevrilə bilər".

□ **Cavanşir ABBASLI,**
"Yeni Məsəvat"

Oktyabrın 10-da gecə saatlarında Türkiyə prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan Rusiya lideri Vladimir Putinlə telefonla danışib. Danışığın konkret detalları açıqlanmasa da, Ərdoğan Türkiyənin İsrail-Fələstin münəqişəsi və Rusiya-Ukrayna müharibəsinə dair diplomatik söylərini davam etdirəcəyini vurğulayıb. O, həmçinin BMT-nin Baş katibi Antonio Quterreşlə də telefonla danışib.

Bəs bu danışılarda nələr razılaşdırıla bilər? Danışığın HƏMAS-İsrail savaşını dayandırması mümkündürmü?

Politoloq Oktay Qasımov "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, HƏMAS-İsrail müharibəsi başlanandan Türkiyə dövləti və cəmiyyəti kifayət qədər həssas münasibət bəsləyir. Bunun da səbəbi bəllidir. Hazırda İsrail və Fələstin xalqlarının yaşadığı ərazilər 400 il Osmanlı İmperiyasının tərkibində olub və bu müddət həmin coğrafiyanın ən sakit, ədalətlə idarə olunduğu dövr kimi xatırlanır. Türkiyə cəmiyyətinin də o ərazilərdə baş verənlərə həssaslığı bundan qaynaqlanır. Türkiyənin Fələstin məsələsinə ilk zamanlardan bəri mövqeyini nəzərə alsaq, Prezident Ərdoğanın telefon diplomatiyasını anlamaq olar: "Belə ki, Türkiyənin həm Fələstin, o cümlədən Qəzza bölgəsinə nəzarət edən HƏMAS-la kifayət qədər normal münasibətləri var. HƏMAS rəhbərliyi dəfələrlə Türkiyəyə səfər edib və yüksək səviyyəli görüşlər keçirib. Yeni Türkiyənin HƏMAS-a müəyyən qədər təsirləri var. Həmçinin İsrailə Türkiyənin ənənəvi yaxın münasibətləri mövcud olub. Son 10 ildə bu münasibətlərdə müəyyən soyuqlaşma olsa da bir ildir soyuqluq aradan qalxıb və münasibətlərdə ciddi irəliləyiş əldə olunub. Həm İsrail prezidentinin Türkiyəyə səfəri, qarşılıqlı səfərlər, bir çox razılaşmalar münasibətləri yeni bir səviyyəyə qaldırıb. Ona

görə də Türkiyə dövləti qarşı duran hər iki tərəfə müəyyən təsiri olan, hər iki tərəflə yaxşı münasibətləri olan az-az ölkələrdən biridir. Məhz bu baxımdan Ankara müəyyən diplomatik söylər göstərərək bölgədə gərginliyin azaldılmasına çalışır. Prezident Ərdoğanın bu istiqamətdə telefonla danışmalar apardığı şəxslərdən biri də Rusiya prezidenti Vladimir Putindir. Əlbəttə ki, Rusiya prezidenti ilə Türkiyə prezidentinin müzakirələri tək cəmi İsrail-Fələstin məsələsi ilə bağlı deyil, çoxistiqamətli olduğu şübhəsizdir. Yaxın Şərqdəki müharibə ilə yanaşı, Rusiya-Ukrayna müharibəsi, Cənubi Qafqazdakı proseslər, Suriya məsələsi və digər məsələlərin müzakirə edildiyini söyləmək olar".

Politoloq hesab edir ki, Ərdoğanın BMT baş katibi ilə telefon danışığında isə Yaxın Şərqdəki müharibə mövzusunun xüsusi müzakirə edildiyini söyləyə bilərik. Hər iki telefon danışığında Türkiyənin müharibənin dayandırılmasına nail olmaq istəyinin ifadə olunduğu da şübhəsizdir. Türkiyənin bu istəkləri konstruktiv və səmimi qəbul olunur: "Türkiyə bölgədə az saylı dövlətlərdən biridir ki, bölgədə sülhün əldə olunmasında maraqlıdır və bunu səmimi şəkildə istəyir. Amma bu istəklər və Türkiyənin gərginliyin azaldılmasında nə qədər təsiri olacağına dəqiq söyləmək çətindir. Putinlə və Quterreşlə danışılarda ümumi fikir birliyi ola bilər, gərginliyin azaldılması, tərəflə

Ərdoğan Putinlə danışdı, nələr razılaşdırıldı...

Oktay Qasımov: "Telefon danışmaları və fikir birliyinin İsrail-HƏMAS savaşına ciddi təsir göstərəcəyini düşünmürəm"

İlyas Hüseynov: "Türkiyənin istəyi həm də budur ki, müharibə bu gün dayandırılmasa belə, buraya ən azından kənar dövlətlər qoşulmasın"

rin danışmalar masasına əyləşməsinə nail olmaq kimi ümumi fikir birliyi ola bilər. Lakin bu danışmaların və fikir birliyinin İsrail-HƏMAS savaşına ciddi təsir göstərəcəyini düşünmürəm. Çünki HƏMAS-ın həyata keçirdiyi terror aktları və son 50 ildə İsrailə qarşı ən geniş miqyaslı hücumu həyata keçirməsi və bu zaman mülki əhaliyə qarşı törədilən cinayətlər İsrailin çox sərt, davamlı addımlar atacağına əsaslar verib. İsrail tərəfdən ən yüksək səviyyədə bəyan

edilib ki, HƏMAS məsələsinə birdəfəlik sona çatdırılmaqda qərarlıdır. Ona görə də mən düşünmürəm ki, haqqında söhbət gedən telefon danışmalarının, diplomatik söylərin yaxın zamanlarda nəticəsi olsun".

Sosial Tədqiqatlar Mərkəzinin sektor müdiri İlyas Hüseynov isə bildirdi ki, bu gün beynəlxalq hüquq, beynəlxalq münasibətlər sistemi böyük böhran yaşayır. Rusiya-Ukrayna müharibəsi ilə yanaşı dünya gün-

be, ən azından müharibəyə kənar dövlətlərin qoşulmamasıdır. Türkiyə bunun baş verməməsi üçün çalışır. Putinlə və Quterreşlə danışılarda da hansısa razılaşmaların olub-olmadığı barədə rəsmi açıqlama verilməyib. Ümumiyyətlə, adçıqkən hər iki böyük müharibənin bugünlərdə dayanacağına səbəb olacaq xüsusi bir razılaşmaların olması ehtimalı yoxdur".

□ **Əlibar SEYİDAĞA, "Yeni Müsavat"**

Sülh üçün tarixi şərait - Ermənistan bu şansı da itirsə...

Murad Sadəddinov: "Ermənistan üçün böyük bir şans pəncərəsi açılır, İrəvan bu pəncərəni də qapatsa, özünün intiharına imza atmış olacaq"

Postmüharibə dövründə Azərbaycan Ermənistanla sülh müqaviləsinə nail olmaq üçün maksimum səy göstərdi. İstər Qərbdən, istər Kremldən, istər Avropadan gələn bütün təkliflərə rəsmi Bakı açıq oldu. Lakin Ermənistan hər dəfə sülhlə bağlı pozitiv cəhətlər olanda hərbi və siyasi təxribatlara başladı, Qarabağdakı artıq zərərsizləşdirilmiş xunta diversiyalar törətdi və s.

Azərbaycan, nəhayət, terrorçu rejimi, separatçıları da özü zərərsizləşdirdi və məlum antiterror tədbirləri ilə suverenliyini tam bərpa etdi. Yeni tamamilə yeni bir mərhələdir və sülh şansları yaranıb.

Bununla bağlı Prezident İlham Əliyev İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Nazirlər Şurasının 27-ci iclasının iştirakçılarına müraciətində deyib ki, Azərbaycan daim sülhün tərəfdarı və bölgədə sülh təşəbbüslərinin müəllifi olub: "Regional məsələlərin bilavasitə region ölkələrinin iştirakı ilə həll edilməsi prinsipindən çıxış edərək Azərbaycan 3+3 əməkdaşlıq formatını irəli sürüb. Hazırda Ermənistan-Azərbaycan münasibətlərinin normalaşdırılması, sülh müqaviləsinin imzalanması və Cənubi Qafqaz bölgəsinin sülh və əməkdaşlıq

məkənaına çevrilməsi üçün tarixi şərait yaranıb".

Oktyabrın 10-da isə Ermənistan baş naziri Nikol Paşinyan "3+3" formatı barədə danışdı. Ermənistan İctimai Televiziyasına mü sahibsində Nikol Paşinyan deyib ki, Ermənistan "3+3" formatında regional əməkdaşlıq platformasının iclaslarında iştirak etməyə hazırdır: "Əlbəttə, biz hazırıq. Vaxtilə "3+3" formatında növbəti görüşün Təhranda keçirilməsi ilə bağlı razılıq əldə olunmuşdu".

Qeyd edək ki, "3+3" formatına Azərbaycan, Ermənistan, İran, Rusiya, Gürcüstan və Türkiyə daxildir. Nikol Paşinyan əvvəllər də bir neçə dəfə bu formata müsbət yanaşdığını bəyan etsə də onun reallaşması istiqamətində hər hansı fəaliyyət göstərməyib. Əksinə, bezi hallarda pozuculuq yolunu tutub.

Lakin yeni reallıqlar fonunda "3+3" formatının reallaşması üçün şans yaranıb. Əgər Ermənistan bu şansı da qaçırsa, onu nə gözləyir? Məsələyə əks tərəfdən yanaşsaq, bəs sülh baş tutsa, regionda nə dəyişər, hansı şəklə alar, Ermənistan özü nə qazanar?

Politoloq Murad Sadəddinov "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, hələ 44 günlük müharibədən əvvəl Azərbaycan böyük neft, qaz layihələrini həyata keçirərkən kəmərlərin Ermənistan ərazisindən keçməsi barədə ideya var

idi: "Şərt belə idi ki, bunun üçün işğal olunmuş torpaqlar Azərbaycana geri qaytarılmalıdır. O dövrdə Ermənistanın çox böyük bir şansı yaranmışdı. Bu fürsətdən istifadə etsəydi, şansı dəyərləndirsəydi, Ermənistan dövləti tarixinin ən düzgün qərarını vermiş olacaqdı və Ermənistan iqtisadiyyatında çox böyük inkişaf başlayacaqdı. Ermənistanın o şansı düzgün dəyərləndirməsi bütün Cənubi Qafqaza sülh gətirəcəkdə, Cənubi Qafqazın xeyrinə olacaqdı. Amma təəssüflər olsun ki, Ermənistan qarşısına çıxan bu böyük şansdan, fürsətdən imti-

na etdi. Azərbaycana qarşı təxribatlar yolunu seçdi. Nəticə etibarilə işğal etdiyi Azərbaycan torpaqların Ermənistanın əlinə düşmədi, Ermənistan ordusu diz çökdürüldü, Ermənistan böyük iqtisadi-kommunikasiya layihələrində iştirakdan kənar qaldı, iqtisadiyyatı fəlakətli duruma sürükləndi. Ermənistan cəmiyyəti və dövləti bu gün sarsıntılar içərisində çəbəlayır. Ermənistan qonşu Gürcüstanın Azərbaycanın enerji layihələrində iştirakının gətirdiyi imkanları, Gürcüstan təcrübəsini belə nəzərə almadı.

İndi yeni reallıqlarda Ermənistan yenə şans yaranıb. Azərbaycanla sülh sazişi imzalamaq, Zəngəzur dəhlizi, regionun sabitliyi və inkişafı üçün "3+3" formatında iştirak məsələləri meydana gəlib. Ermənistan üçün bu məsələlər şansıdır. Ermənistan bu məsələlərin hər biri ilə bağlı real müsbət addım atsa, rəsmi qərar versə, böyük bir şansı dəyərləndirmiş olacaq. Əgər Ermənistan bu şansdan istifadə etsə, özünün dövlət kimi çöküşü pro-

sesinin qarşısını almış və prosesi inkişaf mərhələsinə qaytarmış olacaq. Ermənistan Azərbaycanla, Türkiyə ilə kommunikasiya, nəqliyyat əlaqələri, iqtisadi əlaqələr qurmaq imkanı əldə edəcək. Ümumiyyətlə isə Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh müqaviləsi imzalanması, regionda yeni əməkdaşlıq formatının reallaşması bu formata təmsil olunan dövlətlərin hər birinin faydasına olacaq. Çox geniş ticarət əlaqələri meydana gələcək, regiona investisiya axını üçün müsbət mühit formalaşdıracaq. Nəticədə Ermənistanın indi ağır vəziyyətdə olan iqtisadi vəziyyəti düzələcək. Ermənistan enerji təminatını qonşu Azərbaycan vasitəsilə əldə edə biləcək. Ermənistan üçün böyük bir şans pəncərəsi açılır, İrəvan bu pəncərəni də qapatsa, özü-özünün intiharına imza atmış olacaq. Ermənistan Fransa kimi dövlətlərin Azərbaycana və Türkiyəyə təzyiq aləti olmaq yolunda davam edəcəksə, şansı qaçırmış və dediyimiz kimi, özünün dövlət kimi tamamilə çöküşünə təkan vermiş olacaq. Hətta gələcəkdə suverenliyini itirmək faciəsi ilə üz-üzə qala bilər".

□ **Əlibar SEYİDAĞA, "Yeni Müsavat"**

Rusiya Təhlükəsizlik Şurasının katibi Nikolay Patruşev Bakıya gəlib. Rusiya Təhlükəsizlik Şurasının mətbuat xidmətinin yaydığı məlumata görə, Patruşev Bakıda Rusiya-Azərbaycan təhlükəsizlik məsləhətləşmələrinə iştirak edəcək. Prezident İlham Əliyev artıq oktyabrın 10-da Rusiya Federasiyası Təhlükəsizlik Şurasının katibi Nikolay Patruşevi qəbul edib.

Azərbaycanın həyata keçirdiyi antiterror tədbirlərindən, suverenliyimizin tam bərpasından sonra regionda tamamilə yeni mərhələ başlayıb. Belə bir dövəmdə Patruşevin Bakı səfəri təbii ki, təsadüfi deyil. Güman ki, bu görüşdə sülhməramlılarla bağlı məsələ də müzakirə ediləcək.

Ekspertlər necə hesab edir, Patruşev Bakıya niyə və hansı təkliflə gəlib?

AMİP sədrinin beynəlxalq əlaqələr üzrə müavini Elşən Mustafayev bu səfərdə çox ciddi məsələlərin müzakirə ediləcəyini qeyd etdi: “Rusiya prezidenti Vladimir Putinin Valday toplantısında çıxış edərkən sülhməramlılarla bağlı məsələni Bakı ilə müzakirə edəcəyini deməsi bu görüşün olacağına açıq işarə idi. Putinə yaxınlığı ilə seçilən Patruşevin Bakıya gəlməsi danışıqların mövzularının Moskva üçün əhəmiyyətli olmasını göstərir. Bizim üçün də aydınlaşdırıb yoluna qoyulmalı işlər var. Antiterror əməliyyatından sonra yaranmış situasiya Rusiyanın bölgədən çıxmasını tələb edir. Eyni zamanda beynəlxalq siyasi dairelər reinteqrasiya prosesi gedişində Qarabağa qayıdacaq ermənilərin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün oraya Fransa, Almaniya və s. dövlətlərin hərbiçilərinin yerləşdirilməsinə çalışacaqlar ki, onların qərəzli mövqelərini bildiyimizdən bu bizim üçün qəbul ediləməzdir. Amma ehtiyac yaranarsa, qısa müddətdə rusların orada Azərbaycan hərbiçiləri, yaxud polisi ilə birgə qalması daha az zərərli olar, təbii ki, şəxsi heyətin, texnikanın sayı və səlahiyyət çərçivələri azaldılmaqla. Bu fikrim bölgədə hansısa kənar güclərin olması məcburiyyəti yarandığı halda keçərlidir. Amma dediyim kimi, Patruşev ciddi fiqur olduğundan danışıqlar daha geniş çərçivəni əhatə edə bilər və danışıqların nəticəsi olaraq yaxın müddətdə sülhməramlılar birdəfəlik gedə bilər. Yaranmış vəziyyət hər iki dövlət üçün maksimum əhəmiyyət kəsb etdiyindən düşünürəm ki, az insan xaric heç kimdə detallarla bağlı məlumat yoxdur. O səbəbdən bir proqnoz verə bilmirəm. Lakin son vaxtlar dünyada baş verən proseslərdən dolayı yaranmış real durum Rusiyanın Ukrayna cəbhəsindəki vəziyyəti, İsrail-Fələstin müharibəsi, Azərbaycanla qarşı xaricdə qara kampaniyanın aparılması gözəniləndən daha çox problemi

Rusiya Təhlükəsizlik Şurasının katibi Bakıya niyə gəlib - şərh

Elşən Mustafayev: “Yaxın müddətə sülhməramlılar birdəfəlik gedə bilər”
Niyaməddin Orduxanlı: “Regionda yeni mərhələ başlayıb”
Elxan Şahinoğlu: “Səfər Qarabağdakı Rusiya hərbi kontingentinin gələcəyini müəyyənləşdirməklə bağlı ola bilər”

masanın üzərinə qoyacaq. Ümid edirəm ki, danışıqlarda Rusiya tərəfi adekvat münasibət ortaya qoyacaq. Bir məsələyə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır ki, çox güman ki, Patruşevlə müzakirə ediləcək məsələlər eyni zamanda Türkiyə ilə də danışılıb və konkret detalların müzakirəsinə ehtiyac yaranıb. Bu etapda xeyli irəli addım atacağımıza inanıram. Hazırda bizim üçün Rusiya ilə bağlı olan həllinə nail olacağımız məsələ Xankəndi və Xocalıda tam gücü ilə dövlət idarəçiliyini bərpa edib bayrağımızı dalğalandırmaqdır”.

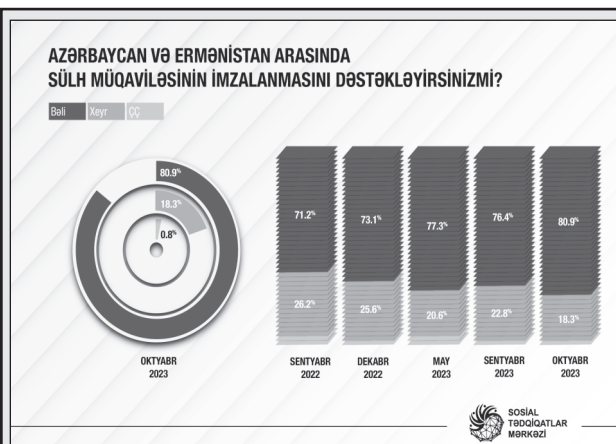
BAXCP sədrinin müavini, politoloq Niyaməddin Orduxanlı regionda Azərbaycanın yeni mərhələ başladığını bildirdi: “Azərbaycan Qafqazda yeni siyasi vəziyyət yaradıb. Artıq biz diqqət edən tərəfik. Azərbaycan xalqı və onun Ali Baş Komandanı İlham Əliyev uzun illərdən sonra torpaqlarımızı işğaldan azad edib, ərazi bütövlüyümüzü bərpa etmişik və tam suverenliyimizi təmin etmişik. Bu günə qədər həm Rusiya, həm də Qərb maraqlı olub ki, Azərbaycanın torpaqları erməni işğalında qalsın. Bir-birinə qarşı olan Qərb və Rusiya bu məsələdə hər zaman eyni mövqe sərgiləyib. Ancaq İlham Əliyevin bənzərsiz münaibəti, o cümlədən Rusiya ilə, xüsusən Putinlə düzgün qurulan siyasət nəticəsində çox böyük uğurlu və tarixi qələbəyə imza atdıq. Bu səbəbdən də regionda yeni mərhələ başlayıb. Qarabağı ermənilər könüllü olaraq tərk ediblər.

Elə sizin qəzetə verdiyim açıqlamamda qeyd etmişdim ki, Qarabağda erməni qalmayıbsa, Rusiya sülhməramlı qüvvələri niyə qalsın? Təhlükəsizlik Şurasının katibinin İlham Əliyevlə görüşündə sülhməramlılarla bağlı müzakirənin olması mümkündür. Ancaq Rusiya artıq başa düşməlidir ki, Qafqazda mövcudluğunu hərbi kontingentlə görməməlidir. Azərbaycan Rusiyanın yaxın mütəfiqliyindən strateji mütəfiqinə çevrilə bilər. O Azərbaycan ki, ona birmənalı şəkildə güclü Türkiyə dəstək verir. Rusiyanın bu gün həm Azərbaycana, həm də Türkiyəyə böyük ehtiyacı var. Əminəm ki, görüşdə Qarabağdan çıxan ermənilərin geri qayıtması da müzakirə mövzusu olub. Biz görürük ki, Rusiya istəyir ki, ermənilər geri qayıtsın. Bununla bağlı Azərbaycan Avropa Birliyi də təzyiq edir. Ancaq Azərbaycan dövləti hər kəsə bəyan etməlidir ki, 30 il qabaq Qarabağdan ermənilərin zorla, məcburi köçürmüş azərbaycanlılar var. Bir çox ermənilər Qarabağda azərbaycanlıların evlərini tutub yaşayıblar. Ona görə də biz Qarabağa ilk olaraq azərbaycanlıları qaytarmalıyıq. Sonra Qarabağda anadan olmuş erməni vətəndaşlarımızın reinteqrasiyası ilə məşğul ola bilərik. Ermənilər qayıdandan sonra öz soydaşlarımızı doğma evlərindən çıxartmayacağıq. Bu mümkün deyil. Ermənilərin qabağına şərt qoymalıyıq ki, Qarabağa ermənilər qayıdırsa, paralel olaraq 1988-ci ildə Ermənistan

tandan, Zəngəzurdan, Qafandan, Dərələyəzdən, Göyçədən, Vədidən, Amasiyadan 250 mindən artıq soydaşımızla birgə geri qayıtmalıdır. Bütün bunlar Azərbaycanla Ermənistan arasında bağlanacaq sülh sazişindən sonra baş verməlidir”.

“Atlas” Araşdırmalar Mərkəzinin rəhbəri Elxan Şahinoğlu bununla bağlı öz Facebook profilində status paylaşdı: “Rusiya Təhlükəsizlik Şurasının katibi Nikolay Patruşevin Bakıya gəlişi Qarabağda olan Rusiya hərbi kontingentinin gələcəyini müəyyənləşdirməklə bağlı ola bilər. Rusiya diplomatları son günlərdə açıqlamalarında hərbi kontingentin Azərbaycan ərazisində qalma müddətinin uzadılmasına işarə edir. Bu, Azərbaycanın təhlükəsizlik maraqlarına ziddir. Bu arada Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan son müsahibəsində deyib ki, Rusiya hərbi kontingenti Qarabağı tərk edərkən, Ermənistanla Paşinyan bunu təsadüfən deməyib. Çünki Kreml Rusiya hərbi kontingentinin Qarabağdan Ermənistandakı bazasına yerləşdirmək planını da nəzərdən keçirir. Ermənistanın baş naziri bu haqda məlumatlıdır. Rusiya hərbi kontingentinin Ermənistandakı bazaya köçürülməsi Qərbə yaxınlaşmaq istəyən Nikol Paşinyanın maraqlarına cavab vermir”.

□ **Cavanşir ABBASLI**
“Yeni Müsavat”

Azərbaycan cəmiyyəti Ermənistanla sülh müqaviləsinin imzalanmasını dəstəkləyir

Sosial Tədqiqatlar Mərkəzi Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh razılaşması istiqamətində müsbət dinamikanı nəzərə alaraq, bu məsələyə ictimai münaibəti öyrənmək məqsədilə əhali arasında sorğu keçirib.

Mərkəzdən APA-ya verilən xəbəre görə, respondentlərə ünvanlanan “Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh müqaviləsinin imzalanmasını dəstəkləyirsinizmi?” sualına verilən cavablara əsasən cəmiyyətdə sülh müqaviləsinin imzalanmasına yüksək dəstək ifadə edilib. Belə ki, sorğu iştirakçılarının mütləq əksəriyyəti - 80,9%-i Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh müqaviləsinin imzalanmasını dəstəkləyib.

Respondentlərin 18,3%-i əks mövqedən çıxış edərək sülh müqaviləsinin imzalanmasını dəstəkləməyib. 0,8%-i bu suala rəyini bildirməkdə çətinlik çəkib.

Sorğu nəticələrinin müxtəlif demoqrafik göstəricilər üzrə təhlilində maraqlı məqamlar müəyyən edilib. Nəticələrin gender aspektindən təhlilinə əsasən, kişilərin 85,1%-i və qadınların 76,7%-i Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh müqaviləsinin imzalanmasını dəstəkləyib.

Həmçinin təhsil və yaş səviyyələri ardıcılca sülh müqaviləsinin imzalanmasını dəstəkləyənlərin sayı da artıb.

Nəzərə çatdıraq ki, Sosial Tədqiqatlar Mərkəzinin sözügedən istiqamətdə 2022-ci ildə və cari ilin müxtəlif dövrləri üzrə keçirdiyi rəy sorğularında da analoji dinamika izlənilməklə sülh müqaviləsinin imzalanmasına yüksək ictimai dəstək ifadə edilib.

Bununla yanaşı, ötən ay keçirilmiş sorğular zamanı yaxın gələcəkdə Azərbaycan və Ermənistan arasında sülh müqaviləsinin imzalanacağına və diplomatik əlaqələrin qurulacağına inamını ifadə edənlər ümumilikdə 53,1% təşkil edərkən, oktyabr ayı üzrə sorğularda sülhün əldə olunacağına ictimai inam yüksələrək 66,7%-ə bərabər olub.

Sorğunun sahe işi (məlumatların toplanılması) 2023-cü ilin 5-9 oktyabr tarixləri arasında icra olunub. Sorğular telefonla müsahibə formasında keçirilib və 18 yaşından yuxarı 385 respondent iştirak edib.

Sorğu Bakı, Abşeron-Xızı, Dağlıq Şirvan, Gəncə-Daşkəsən, Qazax-Tovuz, Lənkəran-Astara, Quba-Xaçmaz, Şəki-Zaqatala, Qarabağ, Mərkəzi Aran, Mil-Muğan, Şirvan-Salyan olmaqla, 12 iqtisadi rayonu əhatə edib. Respondentlərin gender bərabərliyi qorunmaqla seçmə çərçivəsi əhali sayına proporsional müəyyən edilib. Sorğuda əhatə edilmiş respondent sayına əsasən, nəticələrin xəta əmsali 95% əminlik intervalında 5% təşkil edir.

Yaxın Şərq qaranlığa qər qolur - Azərbaycan təsirləri...

Beynəlxalq koalisiya İrana zərbələr endirə bilər; **ekspert:** "İrana zərbə endirməyə başlasalar, Azərbaycana kütləvi köç başlayacaq"

HƏMAS-ın İsrailə hücumlarına sərt cavablar verilməsi davam edir. Qəzza darmadağın edilir, elektrik enerjisi, su təminatı kəsilib, ərazilər bombardman olunur. Hər iki tərəfdən ölümlər artmaqdadır. Yaxın Şərq hazırda qan gölünə çevrilib. HƏMAS-ın İsrail ərazilərinə gözlənilməz hücumu, mülki əhalinin öldürülməsi, mülki yəhudilər arasında girovların olmasına İsrail ağır şəkildə cavab verməkdədir.

Baş nazir Benyamin Netanyahu HƏMAS-ı tamamilə məhv edəcəklərini açıqlayıb. Görünən budur ki, HƏMAS-ın tamamilə məhvini, özünü buraxmasına qədər proses davam edə bilər. Ancaq bu, heç şübhəsiz ki, çox ağır bir prosesdir və məsələyə İranın, digər ərəb ölkələrinin qarışması ehtimalını

si zəiflətmək mümkün olacaqmı, yoxsa regionun qarışması planı artıq qaçılmazdır? Son gedişat hansı variantı daha inandırıcıdır? Bəs bu gedişatda prosesin Azərbaycana təsirləri necə ola bilər? Əlbəttə ki, suallar çoxdur, vəziyyət müəyyəndir, hadisələrin çoxvektorlu, çoxkombinasiyalı olduğunu qeyd et-

Livan bəyan edib ki, "Hizbullah"dan zamanət alıb, İsrail hücum etməsə, o da zərbə endirməyəcək. Suriyadan İsrail ərazisinə raket zərbəsi olub, amma Əsəd hakimiyyəti tələsməməyə çalışır. Odu ki, açıq şəkildə HƏMAS-a dəstək verdiyini yalnız İran bəyan edib. Hətta ali dini lider Seyid Əli Xameneyi fələstinli döyüşçülərin əllərini öpdüyünü söyləyib. O, İsrailin məğlub olduğunu iddia edib. Bu halda hadisələrin coğrafiyası genişlənmə bilərmi? İsrail-İran arasında Qəzzada gedən

başlayacaq. Biz də onun qarşısını kəsə bilmərik. Çünki güneyli qardaşlarımızı qarşılayacağıq, o zaman da xaos yaranacaq. Mənə elə gəlir ki, hadisələrin coğrafiyası genişlənmə bilər və İranı vuracaqlar. Tehran nə qədər desə də HƏMAS-a dəstək verilməsində bizim əlimiz yoxdur, faktiki olaraq Fələstinə verilən raketlərin əksəriyyəti İran istehsalıdır".

Politoloq Elxan Şahinoğlunun sözlərinə görə, Yaxın Şərqdə baş verənlərin Azərbaycanın siyasətinə də təsiri ola bilər: "Tehran Azərbaycan-İsrail hərbi əməkdaşlığından narahatlığını gizlətmirdi. Tehran HƏMAS vasitəsilə Azərbaycana tərəfdaş olan dövlətə zərbələr endirib. Rəsmi Bakı bu və digər formada İsrailə hücumu pisləyəcək. Bundan sonra Tehran İsrailin Cənubi Qafqazdakı varlığına qarşı daha sərt açıqla-

Azay Quliyev Polşada parlament seçkilərini müşahidə edəcək

Milli Məclisin deputatı, ATƏT-in Parlament Assambleyasında Azərbaycan nümayəndə heyətinin rəhbəri, Parlament Assambleyasının vitse-prezidenti Azay Quliyev Polşa Respublikasında keçiriləcək parlament seçkilərini müşahidə etmək üçün oktyabrın 11-də Varşavaya səfər edib.

Musavat.com Milli Məclisin Mətbuat və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinə istinadən xəbər verir ki, deputatımız oktyabrın 15-də keçiriləcək seçkiləri ATƏT Parlament Assambleyasının xətti ilə izləyəcək. O, müşahidə missiyasının tərkibində bir sıra məntəqələrdə seçkilərə hazırlıqla yaxından tanış olacaq, prosesin gedişini və seçicilərin fəallığını izləyəcək.

Səfər oktyabrın 16-da başa çatacaq.

 Musavat.com

tünlük verirdi, baş nazir Benyamin Netanyahu'nun Türkiyəyə səfəri nəzərdə tutulurdu. Ankara İsrailə yaxınlaşarkən bu ölkənin Azərbaycana hərbi dəstəyi amilini də hesaba qatırdı".

"İsrail-Fələstin müharibəsinin Azərbaycan üçün təsir etmə potensialı mövcuddur, lakin təsirin dərəcəsi müharibənin ölçüsündən, müharibənin irəliləyişindən və digər bir neçə faktordan asılıdır. Məhz müharibənin yaranmış atmosferi regionda daha geniş müharibə ehtimalını artırır. Bunu isə siyasi şərhçi Əziz Əlibəyli deyir. O hesab edir ki, Azərbaycan cəmiyyətinin mövzu baxımından paralandığını sadə müşahidə ilə görmək mümkündür: "Əksəriyyət İsraili müdafiə etsə də, az bir qism din qardaşlığı baxımından fələstinlilərə dair pozitiv düşüncələr daşıyır. Amma bu məsələdə risk amili doğuran radikal şüələr mövcuddur. HƏMAS, Hizbullah, Həşdi-Şabi kimi terror təşkilatlarının qidalandığı SEPAH və digər İran təşkilatlarının olması Azərbaycandakı tərəfdarlarını da "ışığa çıxmağa" həvəsləndirir. Bu mənada baş verən münasibətə İranın gözü ilə baxan sözügedən şəxslər cihad və digər radikal dini addımlara çox meyillidirlər. Onlardan müəyyən dövrdə İran xüsusi xidmət orqanları istifadə edib, bu baxımdan ehtiyatlı olmaqda fayda var".

Təhlilçi Məhəmməd Əsədullazadə isə hadisələrə pozitiv yanaşaraq güman edir ki, İsrail-Fələstin müharibəsi Zəngəzur dəhlizinin perspektivini artırırdı:

"Prezident İlham Əliyev qeyd edib ki, İran vasitəsilə Naxçıvana dəmiryol və avtomobil yolunun çəkilməsi ilə bağlı razılıq əldə olunub. Demək olar ki, Rusiya da, İran da Ermənistanı sahədə tək buraxdı. ABŞ, ümumiyyətlə, Zəngəzur dəhlizinin əleyhinə olub. İstər Ermənistandan keçsin, istərsə də İrandan. Çünki Çinin "Bir kəmə, bir yol" layihəsi ipək yolunun əsas seqmenti olaraq Avropa ilə Asiyanın əsas quru arteriyası olacaq. Ona görə də ABŞ Orta dəhlizə isti baxmır. Vaşinqton məhz "Basisə siyasi şərhçi Əziz Əlibəyli deyir. O hesab edir ki, Azərbaycan cəmiyyətinin mövzu baxımından paralandığını sadə müşahidə ilə görmək mümkündür: "Əksəriyyət İsraili müdafiə etsə də, az bir qism din qardaşlığı baxımından fələstinlilərə dair pozitiv düşüncələr daşıyır. Amma bu məsələdə risk amili doğuran radikal şüələr mövcuddur. HƏMAS, Hizbullah, Həşdi-Şabi kimi terror təşkilatlarının qidalandığı SEPAH və digər İran təşkilatlarının olması Azərbaycandakı tərəfdarlarını da "ışığa çıxmağa" həvəsləndirir. Bu mənada baş verən münasibətə İranın gözü ilə baxan sözügedən şəxslər cihad və digər radikal dini addımlara çox meyillidirlər. Onlardan müəyyən dövrdə İran xüsusi xidmət orqanları istifadə edib, bu baxımdan ehtiyatlı olmaqda fayda var".

Onu da deyək ki, İsraildə HƏMAS-ın hücumları nəticəsində həlak olan Azərbaycan əsilli şəxslərin adları məlum olub. Həlak olanlardan Elkin Nəzərovun ikili vətəndaşlığı olub. Digər üç nəfər Şamil Abbasov, Emin Axundov və Roman Qandel isə İsrail vətəndaşlarıdır.

 Emil SALAMOĞLU,
"Yeni Musavat"

nezərə alsaq, Yaxın Şərq qısa zamanda tamamilə qaranlığa qər ola bilər. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) artıq Qəzzada kritik vəziyyət yarandığına dair xəbərdarlıq da edib. Bu arada Avropa İttifaqının Xarici siyasət və Təhlükəsizlik məsələləri üzrə Ali Nümayəndəsi Cozep Borrel də Yaxın Şərqdə vəziyyətin arzuolunmaz məcraya yönəlməsinə dair xəbərdarlıq edib. "Biz iki dövlətli həll yolunu dəstəkləyirik və başqa həll yolu bilmirik", - Borrel deyib.

Yaxın Şərq onsuz da qılgıncıma bənddir və heç şübhəsiz ki, regionun alovlanması maraqlı güclər də var. Bəs biz qarşıda hansı hadisələrin şahidi ola bilərik? Prose-

mək lazımdır. Burada strateji mübarizə də şiddətlənmiş şəkildə görünməkdədir: Çin, Rusiya və İran bir mövqedə görünür, Tehran açıq şəkildə HƏMAS-ı dəstəkləyir, digər iki dövlət isə Fələstin təşkilatının hücumlarını pisləmir, tərəfləri təmkinli olmağa çağırır. Qarşı tərəfdə isə İsraili müdafiə edən ABŞ və beynəlxalq koalisiya var. Ərəb dövlətlərindən yalnız BƏƏ HƏMAS-ın hücumunu pisləyib, Misir isə Qəzza ilə olan sonuncu keçid məntəqəsini də fələstinlilərin üzünə bağlamaqla öz millətindən olanları çətin vəziyyətə salıb. Səudiyyə Ərəbistanı da əvvəlki səviyyədə yəhudi dövlətinə qarşı çıxmır. Son zamanlar bir yaxınlaşma da müşahidə edilirdi.

proksi savaş birbaşa müharibəyə çevrilərsə, bizim regionu nə gözləyir? Qarabağ müharibəsindən yeni çıxan və dayanıqlı sülh üçün Ermənistanla danışıqlar aparan Azərbaycanı, Cənubi Qafqazı hazırkı toqquşmalar təhdid edirmi?

Hərbi ekspert Telman Qasimov "Yeni Musavat"a qeyd etdi ki, Azərbaycana hazırda təhdidlərin olması deməzdi, amma müəyyən təhlükələr vardır. Hərbi analitikin sözlərinə görə, həm ABŞ, həm İsrailin İranı vurmaq planı var: "İran bizə cənub qonşudur, bu ölkədə milyonlarla azərbaycanlı yaşayır. Əgər beynəlxalq güclər İrana zərbələr endirməyə başlasalar, o zaman oradan Azərbaycana kütləvi köç

malar verəcək. Bu açıqlamalar rəsmi Bakının İsrailə tərəfdaşlıq siyasətinə təsir etməyəcək. Bu halda İranda Azərbaycan əleyhinə təbliğat güclənəcək. Türkiyə üçün də çətinidir. Ankara HƏMAS qruplaşması ilə təmasda olub, bu təşkilatın liderləri dəfələrlə Türkiyədə səfərlərdə olub və prezident Ərdoğanla fikir mübadiləsi aparıblar. Ancaq HƏMAS qruplaşmasının İsrailə hücumu Ərdoğanı da çətin vəziyyətə salıb. Türkiyə Cümhurbaşkanı Fələstinin müstəqillik ideyasını dəstəkləsə də, HƏMAS qruplaşmasının İsrailə hücumuna haqq qazandıra bilməz. Digər tərəfdən, Ankara son vaxtlar İsrailə münasibətlərin normallaşması siyasətinə üs-

Dizayn edilmiş mağara

Zamin Hacı
zaminhaci@gmail.com

“Özümüz bir şey deyilik, adımız təbildə döyülür”
(Azərbaycan ata sözü)

HƏMAS

-in Qəzza bölgəsindəki yeraltı tunellərindən birinin fotosunu gördüm. Tunelin divarlarına raketlər bərkətilmişdir, çıxarılıb atırdılar.

Yəqin “Qassam” adlanan o əldəqayıma raketləri görmüsünüz. Dəmir borunun içinə partlayıcı doldururlar, arxasına isə şəkər tozu və bir gübrənin (tam resepti təhlükəsizlik səbəblərindən yazmaq olmaz) qarışığından yanacaq bərkədilir. Sonra uşaq yelləncəyinə oxşar iki əyri dirəyin üstündən bunu fırladırlar. Vəssalam, bütün “raket” elə bundan ibarətdir. Nə koordinat var, nə başqa dəqiqlik.

HƏMAS terrorçılarının əslində dəqiqlik deyər dərdi yoxdur, tək İsrail tərəfdə kimisə öldürsünlər. Uşaq, böyük, qoca, cavan, nepalli, tailandlı, ingilis, alman... fərq eləmir. “Qassam” əldəqayıma olduğundan və yanacağının azlığından çox uzaq da uça bilmir, 4-5 kilometrə çatmış. Bu baxımdan HƏMAS-ın həmin raketlərindən ən çox Qəzza-yə yaxın şəhərlər - Sderot, Aşkelon-filan zərər görür.

Ancaq tunel videosunda mənə bir detal maraqlı gəldi - divarların kamuflyaj boyanması. Görəsən, yerin altında, heç kəsini görmədiyi divarı kamuflyaj boyamaq üçün hansı ağıllı yiyəsi olmalıdır? Bəlkə İsrailin son terror qarşısında müvəqqəti də olsa aciz qalmağının, 1000-dən çox adamın qurban getməyinin əsl səbəbləri elə bu idiotizmdə gizlənir. Sən milyard dollarlar xərcləyib yüksək texnologiyalar kəşf edirsən, telefonları dinləyirsən, dronlar uçur, hasar qaldırırsan, hərəkətə reaksiya verən, insansız idarə edilən pulemyotlar quraşdırırsan və sairə. Lakin sarsağın biri gözləmədiyin dəşikdən çıxır. Lap bizim bir ata sözündəki vəziyyətdir: “Ağıllı fikirləşincə, dəli vurdu çayı keçdi”.

Zıramalığın üstünlük qazandığı epoxaya qədəm qoymuşuq, bilirsiniz. O ağıllı telefonlar-zad hamısı görüntüdür. Bu yaxında təhsil nazirimiz maraqlı etirafda bulunmuşdu: “On yaşlı şagirdlərin 40 faizi oxuduğu mətni anlamaqda, izah etməkdə çətinlik çəkir. Bu tək bizdə belədir? Təşkinlik üçün deyim ki, dünyada tendensiya bu istiqamətdədir. El-nən gələn dərd-bələdir, istəyirsiniz qol qaldırın, oynayın.

Bugünlərdə Türkiyədə məşhur Adnan Oktar (Harun Yahya) əhvalatı haqda müəyyən verilişləri izlədim. Təxminən vəziyyəti bildirdim, o özündən çox heyrətlənmədim. Yəqin xatırlayırsınız, 1990-2000-lərin çox ünlü tiplərindən biri idi bu Adnan müəllim. Guya axırıncı imam idi, guya darvinizmi ifşa edirdi, guya din yayırdı və sairə. Sözün əsl mənasında Şeyx Nəsrullahın zühur etməsi idi. Yüzlərlə qızı, azyaşlı zorlayan seks sektası qurmuşdu. Azərbaycanda da bu axmağı təbliğ edən bir sürü tiplər vardı, cızmaqaralarını kitab halında (sektada bunları yazan ayrıca qrup varmış) ölkəmizdə yayırdılar. “Kədiciqlər” adlanan silikonlu qadınlar qrupu, dayanmadan “maşallah” deyən, studiyada rəqs edən qərribə məxluqat... Nəhayət, 2022-ci ildə Adnan müəllimi 8 min il həbs cəzasına məhkum etdilər.

Lakin mənə maraqlı gələn budur ki, belə cəfəngiyyatla Türkiyə kimi ölkənin gündəmində on illərlə qalmaq, insanları barməğna (həm də) dolamaq necə mümkün olmuşdur? Qardaş məmləkətimizdə heç bir “Kəfli İsgəndər” də çıxmamışdırmı bu lotunu ifşa eləsin? Necə ola bilər ki, insansız uçan qurğular qayıran bir ölkədə Adnan Oktar populyar olur?

Biz Bakıda cənnətdə torpaq satanı görüb hirsimizdən gülürük, orada lotunun öz telekanalı var idi. Harun Yahyanın müsadirə edilən pulları 8 milyard lirə imiş.

Əlbəttə, belə sektalar vaxtaşırı ABŞ kimi inkişaf etmiş ölkədə də çıxır. Necə deyirlər, “korrupsiya hər yerdə var”. Məncə, bəşəriyyət hələ də mağaradan çıxmamışdır. Sadəcə, dizayn yüngülvari dəyişilib.

Məsələn, kamuflyaj şəklində...

Dünyanın qarışdığı bir vaxtda son dövrlər Şimali Qafqazda da bağlı həyəcanlı xəbərlər eşidilir. “Qərb xüsusi xidmət orqanları Şimali Qafqazda sabitliyi pozmağa çalışır”, - deyər Rusiya Milli Antiterror Komitəsinin (MAK) sədri, Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin direktoru Aleksandr Bortnikov oktyabrın 10-da keçirilən iclasda bildirib.

FTX rəhbərinin sözlərinə görə, xüsusi hərbi əməliyyat çərçivəsində Şimali Qafqaz regionu ərazisində təhdidlərin artması müşahidə olunur. Bortnikov görünür ki, səhih kəşfiyyat məlumatlarına malikdir. FTX rəhbəri bu fikirləri havadan söyləməz. Onu da nəzərdən qaçırmayaraq ki, Şimali Qafqaz həssas bölgədir. Hətta buranı közərməkdə olan bir ocaq adlandırmaq mümkündür. Necə ki, Yaxın Şərq hər zaman potensial və partlamağa meyilli konflikt bölgəsidir, Qafqaz da bu sıradan fərqlənmir. Unutmaq olmaz ki, Qafqazın şimalında müxtəlif qruplaşmalar, dini ekstremist şəbəkələr mövcuddur. Onların bir qismi Suriya döyüşlərində də iştirak ediblər. Özəlliklə Çeçenistan Rusiya üçün “Axilles dabanı”dır. Buranın hər an qarışması riski yüksəkdir. Təsədüfi deyil ki, Kreml rəhbəri bir neçə ay qabaq məhz Dərbəndə səfər etmiş, regionun həssaslığını nəzərə alaraq Qafqaza gəlmişdi, üstəlik, Putin Quranı öpərək oradakı müsəlman əhalisinin də könlünü almışdı.

İndi isə FTX direktoru anons edir ki, Qərb xüsusi xidmət orqanları Şimali Qafqazda sabitliyi pozmağa çalışır. Rusiya üçün daxilə bir cəbhənin açılması təhlükəsi həmişə var. Ukrayna cəbhəsində çoxlu qan itirən, son aylarda Moskva başda olmaqla, bir sıra şəhərləri PUA hücumlarına məruz qalan Rusiyanın içində ən qaynar ocağın - Şimali Qafqazın alovlandırılması istisna deyil. Qərb bununla Rusiyanın başının artıq Ukrayna deyil, öz daxili katalizmlərinə qarışacağını hesablamış ola bilər. Hərçənd bəzi analitiklər də bu qənaətdədir ki, Rusiya, İran və Çin də HƏMAS-ın İsrailə hücumuna nail olmaqla Ukrayna böhranını sönmüş ocağa çevirərək, Qərbin diqqətini Yaxın Şərqlə yönəldə biliblər. Yəni Putin və müttəfiqləri ikinci cəbhəni məhz Qəzza zola-

“Qərb Qafqazı qarışdırmaq istəyir” iddiası - Rusiyadan blef, yoxsa...?

FTX direktoru açıqlayıb ki, Qərb xüsusi xidmət orqanları Şimali Qafqazda sabitliyi poza bilər, ölkə içində ən həssas ocağın alovlandırılması istisna deyil - ekspertlərin rəyi

ğında açdılar. Lakin Rusiya adekvat cavabla Qafqazda qarşılaşa bilər.

Bəs söhbət konkret hansı təhdidlərdən gedir? Şimali Qafqazda hansı respublikanın, muxtariyyətin üzərindən hərəkətlənmə baş verə bilər? Hələ Ukrayna müharibəsinin əvvəlində belə fikirlər səslənirdi ki, Qərb Rusiyanın parçalanması üçün müxtəlif respublikaları ayaqlandıra bilər. Bu ssenari işə düşürmü? Onsuz da Cənubi Qafqazda Ermənistan üzərindən təsirlərini gücləndirməyə çalışan Qərbin bir də Şimali Qafqazda - Rusiyanın daxilində parçalanma yarada bilməsi nə dərəcədə mümkündür?

Siyasi ekspert Azad Məsiyevin “Yeni Müsavat”a bildirdiyinə görə, Qərb deyəndə ağıla Birləşmiş Ştatlar və Avropa Birliyi gəlir: “Hər iki tərəf Rusiyanı dünya siyasi arenasından təcrid etməyə çalışır. Ukrayna münaqişəsi də bu səbəbdən başladı. O baxımdan Rusiya sərhədlərində, onun daxilində, eləcə də Gürcüstanda qaynar ocaqlar yaratmaq daha da izolyasiya etmək niyyəti güdülür. Qərbin strateji planının tərkib hissəsi Qafqazı qarışdırmaqdır. Rusiyanı daxilə parçalamaq, millətlərarası qarşıdurmalar yaratmaq bu ssenarini həyata keçirmək istəyirlər. 1990-larda Çeçenistan üzərindən bu hadisələr bir

Kreml: “Qarabağ de-fakto və de-yure Azərbaycan ərazisidir”

Qarabağ de-fakto və de-yure Azərbaycanın ərazisidir. APA-nın Moskva müxbiri xəbər verir ki, bunu Kremlin sözçüsü Dmitri Peskov bildirib.

O, Qarabağdakı Rusiya sülhməramlıları məsələsinin İrəvanla müzakirə olunmadığını söyləyib: “Qarabağdakı Rusiya sülhməramlıları məsələsi İrəvanla müzakirə olunmayıb. Çünki de-fakto və de-yure bura Azərbaycanın ərazisidir”.

Peskov vurğulayıb ki, Qarabağdakı Rusiya sülhməramlılarının sonrakı taleyi Azərbaycanla müzakirə olunacaq: “Lakin Ermənistanla təmaslar davam edəcək”, - deyər Kreml rəsmisi qeyd edib.

dəfə olub, Rusiya üçün ağır addımlarını atmaqdadır. Amma Rusiyanın da kontur planları var və xarici kəşfiyyat adekvat tədbirlər görür”. **Siyasi icmalçı Fuad Əliyev hesab edir ki, Rusiyada güclü dövlət idarəçiliyi və nəzarəti var. Onun fikrincə, Qafqazı “barit çəlləyi”ni çevirmək heç də regiona xeyir gətirməyəcək:** “Məncə, qonşu dövlətlər də bu məsələyə qarşı olmalıdır. Xüsusən də Azərbaycan Rusiya əleyhinə bir iş aparılırsa, buna etirazını bildirə bilər. Çünki Qafqazda gərgin-

lik ocağı, yaxud qarşıdurmanın yaranması bütün bölgəyə təsir edəcək. Hər halda, Rusiya xüsusi xidmət orqanlarında bu informasiyalar mövcuddursa, ona qarşı atılacaq addımlar da var. Hər halda, Qərb Rusiyaya qarşı bir neçə cəbhə açmaq niyyətində görünür. Məqsəd onu illərlə yormaqla, potensialı aşağı salmaq, Çinə qarşı başlayacaq mübarizədə müqavimət gücünü azaltmaqdır. Bu strateji rəqabətin getdikcə güclənməsi əlamətləri hiss olunur”.

□ **Emil SALAMOĞLU**
“Yeni Müsavat”

10 noyabr
 Üçtərəfli
 Bəyanat-
 da nəzər-
 də tutulan
 Zəngəzur
 dəhlizi ilə bağlı bənddən
 imtina etməklə Ermənistan
 guya Azərbaycana
 hansısa problemlər ya-
 rada biləcəyini düşünür-
 dü. Ancaq faktiki olaraq
 Ermənistan növbəti dəfə
 özünə problem yaratdı.

Həm "dalan dövlət" mövqeyini gücləndirdi, həm də bir daha isbat etdi ki, üzərinə götürdüyü öhdəliyə sadıqlığı yoxdur, inamsız, etibarsız bir dövlətdir. Azərbaycan isə regionun lider dövləti kimi, hər zamanı tek növbəti variantlarını işə saldı. Bununla bağlı müxtəlif açıqlamalar vardı. Prezident İlham Əliyev bunun detallarını konkret açıqlayıb. Prezident İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının Nazirlər Şurasının 27-ci iclasının iştirakçılarına müraciətində deyib ki, İran vasitəsilə Naxçıvana avtomobil və dəmir yollarının çəkilməsi barədə razılıq əldə olunub: "Azərbaycan, eyni zamanda, etibarlı tranzit ölkədir və bizim nəqliyyat-logistik infrastrukturumuz bütün İOT ölkələri üçün açıqdır. Şərq-Qərb marşrutu üzrə yükdaşımalara tələbatın artdığını nəzərə alaraq biz Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu ilə daşıyan yüklərin həcmünün 1 milyon tondan 5 milyon tona çatdırmağı hədəfləyirik. Həmçinin İran İslam Respublikasının ərazisi vasitəsilə Naxçıvan Muxtar Respublikasına çıxış imkanını yaradacaq avtomobil və dəmir yolunun çəkilməsi barədə bu ölkə ilə razılıq əldə olunmuşdur. Azərbaycan eyni zamanda Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizinin ötürücülük qabiliyyətinin daha da genişləndirilməsi üzərində fəal çalışır".

Ermənistanın baş naziri hələ də reallığı doğru-düzgün qiymətləndirə bilmədiyini növbəti dəfə nümayiş etdirib. "Ermənistan heç kimə heç nə vəd etməyib". "Yeni Müsavat"ın erməni mediasına istinadən verdiyi xəbərə görə, Nikol Paşinyan bunu oktyabrın 10-da OTA-nın efirində Türkiyə prezidentinin "Zəngəzur dəhlizi" ilə bağlı bəyanatına münasibəti zamanı bildirib.

Baş nazir iddia edib ki, Türkiyə prezidentinə vəddən söhbət gedir: "Qeyd edək ki, Ermənistan Türkiyə və Azərbaycanın işlətdiyi terminologiya çərçivəsində heç kimə vədlər verməyib. Burada bir nüans var, bu terminologiyayı necə qəbul etməyimiz çox vacibdir, çünki biz Ermənistan Respublikası və bütövlükdə ictimaiyyət olaraq bunu Ermənistan üçün müəyyən ərazi tələbi və ekstraterritorial dəhlizlə bağlı tələb kimi qəbul edirik. Deməli, biz heç kimə belə terminologiya və nəticə ilə bağlı heç bir vəd verməmişik. Ermənistan və Türkiyə nümayəndələri arasında danışıqlar gedəndə deyildi ki, sizin işlətdiyiniz dəhliz terminologiyası bizim üçün qəbul edilməzdir. Cavab verdilər: bu, niyə qəbul edilməzdir, siz üçtərəfli bəyanat qəbul etdiniz. O zaman cavab verdik ki, üçtərəfli bəyanatda belə bir şey yoxdur, açın, baxın, göstərin". N.Paşinyan ardınca deyib ki, ümumilikdə global dünyada "dəhliz" sözü

Prezidentdən Naxçıvanla bağlı müjdə: avtomobil yolu və dəmir yolu çəkiləcək - detallar

Sahib Aliyev: "Zəngəzur dəhlizi açılacaq və İran üzərindən keçən marşrut burada, sadəcə, alternativ yol rolunu oynayır"

Elçin Mirzəbəyli: "Ermənistan regionun bir küncündə, atılmış, qovulmuş bir torpaq parçasından başqa heç bir işə yaramayacaq"

Məhəmməd Əsədullazadə: "Artıq qatar yola düşüb, Ermənistan yenə gecikdi"

kommunikasiya marşrutları üçün ümumi termin kimi istifadə olunur. "Üçtərəfli bəyanatda isə məntiq bir qədər fərqlidir, belə ki, Laçın dəhlizi var ki, orada bəyanatın məntiqinə görə, müəyyən məzmununda eksterritoriallik və ya üçüncü qüvvənin nəzarəti var. Bundan əlavə, Laçın dəhlizi sadəcə yol deyil, o, üçüncü tərəfin nəzarətində olan 5 kilometrlik ərazi zolağıdır". "Ermənistan bəyan edir ki, regional kommunikasiyaların açılmasına hazırdır və maraqlıdır", - hökumət başçısı ardınca vurğulayıb. **Ziddiyyətli açıqlamalarını davam etdirən N.Paşinyan sonra deyib:** "Biz Azərbaycan və Türkiyə üçün yollar açmağa hazırıq mı? Bəli, biz hazırıq və qeyd edildiyi kimi, bu, Ermənistanın suverenliyi və yurisdiksiyası əsasında, bərabərlik və qarşılıqlıq prinsipi əsasında baş verməlidir. Bu o deməkdir ki, heç bir üçüncü qüvvə Ermənistan Respublikasının heç bir ərazisinə nəzarət etməməlidir. Ermənistan sərhədini keçərkən Ermənistan Respublikasının sərhəd və gömrük xidmətləri hərəkətə keçməlidir. Bizə deyirlər ki, üçtərəfli bəyanatda deyilir ki, təhlükəsizliyi Rusiya təmin etməlidir, amma mən deyirəm ki, belə bir şey yoxdur". Aparıcı Petros Kazaryan xatırlatma edib: N.Paşinyan dəmir yolunun müəyyən hissəsində sürüşmə səbəbindən 500 milyon dollara ehtiyac olduğunu iddia edib. "Amma digər tərəfdən, bizim Mehri dəmir yolunun bərpası ilə bağlı heç bir problemi-miz yoxdur, əksinə, biz burada maraqlıyıq, çünki bu, Ermənistanın blokadasının götürülməsi və ümumilikdə sülh deməkdir", - deyərək baş nazir bildirib.

Avtomobil yolunun eyni hissədən keçməsinə gəlincə, Paşinyanın sözlərinə görə, beynəlxalq ekspertlər həm yo-

lun, həm də dəmir yolunun eyni yerədən keçməsinə qeyri-real adlandırlırlar, lakin bu, texniki məsələdir.

Hökumət başçısının fikrincə, yolların açılması Ermənistan, Azərbaycan və Türkiyə üçün faydalıdır. "Bəli, bu, regionda ciddi sülh qovşağına çevrilə bilər və biz deyirik ki, bu qeyri-müəyyənliklər aradan qaldırılsa, burada da problem olmayacaq", - Paşinyan yekunlaşdırıb.

Paşinyan hələ də anlamır ki, ölkəsi dalan ömrünü yaşayacaq. Bəs İrandan keçməklə tikiləcək dəhliz layihəsi regionda hansı yeni mənzərələr açacaq? Mümkündür mü Ermənistan peşman olsun və alternativ olaraq Zəngəzur dəhlizi də reallaşsın?

Deputat Sahib Aliyev "Yeni Müsavat"a rəsmi Tehranın siyasətinə diqqət çəkdi: "İran, əlbəttə, heç də "ipinin üstünə odun səriləsi" dövlətdən deyil. Bu baxımdan, Naxçıvanla əlaqənin onun ərazisindən keçməsi yəqin ki, müəyyən suallar yarada bilər. Amma məsələ burasındadır ki, sözügedən marşrut həm də Avrasiyanın şərqini qərbi və güneyini quzeyi ilə birləşdirən beynəlxalq dəhlizin bir qolu rolunu oynayacağından burada qarşılıqlı asılılıq meydana çıxır. Yeni biz İrandan nə dərəcədə asılı olacağıqsa, İran da bizdən o dərəcədə asılı olacaq, hətta belə də çox. Üstəlik, sözügedən dəmir və avtomobil yollarının keçəcəyi torpaqlar İranın məhz bizimkilər yaşayan hissəsidir ki, şübhəsiz bunun onlara da faydası dəyəcək".

Ermənistanın peşman olub-olmadığına gəldikdə, S.Aliyev sözlərinə görə, bir dövlət gərək az-çox müstəqil siyasət yeridə ki, bu hissin nə olduğunu bilə: "Ümid edi-

rəm ki, Ermənistan Zəngəzur dəhlizinin açılmasına razılıq verməməsinə diqqət edənələr, müəyyən bir vaxtdan sonra fikirlərini dəyişəcəklər. İranı nəzərə almasaq, bunlar ilk növbədə o çevrələrdir ki, Bakı-Qars marşrutunun da əleyhinə çıxırdılar, indi isə onun yükdaşıma potensialının artırılması üçün aralarından hətta minnətçi düşənləri də var. Bütün hallarda mən bu fikirdəyəm ki, Zəngəzur dəhlizi açılacaq və İran üzərindən keçən marşrut burada, sadəcə, alternativ yol rolunu oynayır".

Siyasi şərhçi Elçin Mirzəbəyli qəzetimizə açıqlamasında öncə xatırladı ki, Birinci Qarabağ müharibəsindən, xüsusilə də "Əsrin müqaviləsi"nin imzalanmasından sonra Azərbaycan, həmçinin ölkəmizin beynəlxalq tərəfdaşları Ermənistanla işğala son qoyulmasının qarşılığında müxtəlif təkliflər irəli sürdülər, yaxud bu barədə açıq mesaj verdilər: "Ermənistan isə, hər zaman olduğu kimi, bölgədə xarici qüvvələrin "beşinci kolon"u funksiyasını yerinə yetirməklə kifayətləndi və nəticə etibarilə bütün regional layihələrdən kənarda qaldı. Əgər İrəvan təcavüzə son qoyaraq, bölgədə sülhün, təhlükəsizliyin təmin olunması istiqamətində təşəbbüslər müsbət yanaşsaydı, indi çox güman ki, biz indi Bakı-Mehri-Ordubad-İğdır, yaxud Ermənistan ərazisindən keçən başqa bir konfigurasiyada neft, qaz kəmərlərindən, Şərq-Qərb və Transxəzər (Orta dəhliz) nəqliyyat dəhlizlərinin Ermənistan ərazisindən keçən marşrutlarından danışırıq. Amma Ermənistanın öz xalqının gələcəyini düşünməyən, müharibə canilərindən, qatillərdən ibarət siyasi rəhbərləri

bir addım irəliləyiş görə bilmədikləri üçün ölkələrinin "dalan-dövlət" statusu ilə kifayətlənməli oldular. Şimal-Cənub beynəlxalq nəqliyyat dəhlizinin Azərbaycan marşrutunun ötürücülük qabiliyyətinin artırılması, Azərbaycanın ölkəmizin ayrılmaz parçası olan Naxçıvanla birləşdirən, yüksək ötürücülük qabiliyyətinə malik, mahiyyət etibarilə, gələcəkdə həm də Şərq-Qərb, Şimal-Cənub və Orta dəhlizlə qarşılıqlı sinerji yaradacaq İran ərazisindən keçməsi isə Ermənistan üçün bütün nəfəsliklərin bağlanması deməkdir". **E.Mirzəbəyli bildirdi ki, bu, o deməkdir ki, Ermənistan ərazisindən heç bir beynəlxalq nəqliyyat dəhlizinin marşrutu keçməyəcək:** "İrəvan, sadəcə, ikitərəfli qaydada qonşu ölkələrlə, indiki halda, yalnız İran və Gürcüstanla ölkənin ehtiyaclarını mümkün qədər ödəmək üçün kommunikasiyasını, həm də indikindən daha aşağı səviyyədə davam etdirəcək. Mənzərə belədir: əgər İran Astara, Biləsuvar, Horadiz sərhəd-buraxılış məntəqləri ilə yanaşı, Ağbend sərhəd-keçid məntəqəsindən, avtomobil və dəmir yollarından keçəcəkse, bu, sözügedən ölkə üçün həm də Bakı-Tiflis-Qars dəmir yoluna, Gürcüstanın Qara dəniz limanlarına daha əlverişli və rentabelli yük daşımaları həyata keçirməyə imkan verəcək. Eyni yanaşma əks istiqamətdə Gürcüstan üçün də keçərlidir. Beləliklə, Ermənistan regionun bir küncündə, atılmış, qovulmuş bir torpaq parçasından başqa heç bir işə yaramayacaq. Hazırda Ermənistanda yaşamaq məcburiyyətində olanlar da bu ölkəni tərk edib gedəcəklər".

Analitik hesab edir ki, indiki halda Ermənistanın yeganə çıxış yolu Zəngəzur dəhlizinin açılmasıdır: "Əgər Ermənistan indiki şərtlər daxilində dəhlizi açmaq istəməsə, 1 il sonra daha ağır şərtlərlə, əgər reallıqları qəbul edərsə, bunun üçün qapılarda növbə gözləməli olacaq. Bir neçə il sonra isə İrəvan hətta diz çöküb yalvarsa da, heç kim onu dinləməyəcək. Zəngəzur dəhlizinin açılmaması o deməkdir ki, Azərbaycan və Türkiyə Ermənistan üçün bütün kommunikasiyaları qapalı saxlayacaq. Gürcüstan və İranla bağlı proseslərin perspektiv inkişafı haqqında söz açdığım üçün bu mövzuya yenidən qayıtmaq istəmirəm. Beləliklə, regionda "Ermənistan" adlı bir ölkə ola-

caq, amma həm də olmaya-
 caq".

Politoloq Məhəmməd Əsədullazadə isə bu fikirdədir ki, Ermənistan 10 noyabr Birgə Bəyannaməsinin bir çox bəndlərini yerinə yetirmədiyi kimi, 9-cu bəndi də yerinə yetirmək istəmədi: "Məhz Azərbaycanın əsas hissəsilə Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında nəqliyyat və kommunikasiyanın qurulmasını özündə ehtiva edən Zəngəzur dəhlizinin açılmaması üçün manipulyasiyalar etdi. Əlbəttə ki, Ermənistan bununla müstəqil dövlət olmadığını bir daha ortaya qoydu. Ermənistan növbəti dəfə regional layihələrdən kənarda qaldı. Azərbaycanın İranla Zəngəzur dəhlizinin Araz çayının cənubundan keçəcək hissəsini razılaşdırması yeni dəmir yol və avtomobil yolunun çəkilməsi Ermənistanın blokadada qalmasına gətirib çıxarır. Bu, Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin növbəti strateji qələbəsidir. Həm Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizi, həm də Zəngəzur dəhlizi Ermənistan istisna olmaqla, regionda yeni bir siyasi-iqtisadi mənzərə yaradacaq. Eyni zamanda bu layihələr ölkələr arasında dostluğu və sülhü təşviq edəcək. Artıq İranda anlayacaqlar ki, Azərbaycanla münasibətləri inkişaf etdirmək və sünü gərginlik yaratmaq olmaz. Həmçinin Ermənistanın İrana münasibətində səmimi olmadığını da ortaya çıxdı. Məhz Ermənistan rəhbərliyi bu layihədən narahatdır. Ermənistan baş naziri Nikol Paşinyan 3+3 platforması çərçivəsində Tehranla keçiriləcək görüşdə iştirak etmək və bu layihələrdən kənarda qalmaq istəmir". **M.Əsədullazadə qeyd etdi ki, Ermənistan yeni dəhlizdən istifadə edə bilməyəcək:** "Əgər rəsmi İrəvan öz ərazisindən alternativ yol verəcəkse, bu, mümkün ola bilər. Əks təqdirdə, Ermənistanın blokadası davam edəcək. Prezident cənab İlham Əliyevin regional layihələri uğurla davam etdirməsi, Avropa ilə Asiyanın nəqliyyatının birləşməsinə gətirib çıxarır. Yeni dünya nizamında bu, çox uğurlu hadisədir və Azərbaycanın regional, eyni zamanda beynəlxalq əhəmiyyətini artıracaq". **Ekspert hesab edir ki, Ermənistan Zəngəzur dəhlizinə razılıq verməklə xilas ola bilirdi:** "Artıq qatar yola düşüb, Ermənistan yenə gecikdi".

□ **E.PASASOY,**
"Yeni Müsavat"

Azərbaycan Mərkəzi Bankı (AMB) noyabr ayında ölkənin maliyyə bazarının inkişaf strategiyasını təqdim etməyi planlaşdırır. Bu barədə məlumatı Mərkəzi Bankın rəhbəri Taleh Kazımov dövlət televiziyasına müsahibəsində açıqlayıb. Onun sözlərinə görə, hazırda tənzimləyici həm bütün maliyyə sektoru, həm də alt sektorlar - bank sektoru, sığorta və kapital bazarı, ödəniş sistemləri və Fintech sahəsində inkişaf strategiyası hazırlayır: “Çox güman ki, gələn ay biz bunu ictimaiyyətə təqdim edəcəyik”.

T.Kazımov bildirib ki, hazırda maliyyə sektorunun aktivlərinin 96 faizini banklar, qalan 4 faizini sığorta şirkətləri, bank olmayan kredit təşkilatları (BOKT) və investisiya şirkətləri formalaşdırır: “Maliyyə sektorunun dayanıqlığı bankların dayanıqlığından asılıdır. Hazırda Azərbaycanın bank sektoru sabitdir. Rəqəmlər bunu təsdiq edir”.

AMB sədrinə görə, maliyyə sektorunun əsas riskləri əsasən kredit riskləri, xüsusilə problemlı kreditlərin ümumi kredit portfelinə nisbəti ilə bağlıdır, lakin bu istiqamətdə Azərbaycan banklarında vəziyyət sabitdir: “Avqustun sonuna olan göstəriciyə əsasən, bu nisbət 3,6 faiz təşkil edib. Müqayisə üçün 2016-cı ildə bu göstərici 21 faiz idi. Hazırda bank sektorunun kredit portfelini kifayət qədər sağlamdır. Dünya təcrübəsinə baxdıqda, 2020-ci ildə pandemiyanın olduğunu və restrukturizasiyanın həyata keçirildiyini nəzərə alsaq, 3,6 faiz kifayət qədər yaxşı göstəricidir”.

T.Kazımov onu da bildirib ki, hazırda Azərbaycanın bank sektorunda likvidlik problemi yoxdur. “Ani likvidlik göstəricisi 30 faizdən aşağı olmamalıdır, lakin bu gün həmin göstərici 60 faizdir. Buna görə də bankların kifayət qədər yüksək likvidliklə fəaliyyət göstərdiyini söyləmək olar. Bu, əmanətçilərin depozitlərinin qaytarılması üçün vacibdir”.

AMB bankların kapital adekvatlığı göstəricisinə nəzarət edir: “Beynəlxalq praktikada bu göstərici 8-10 faiz olduqda normal hesab olunur. Azərbaycanda 18 faizə bərabərdir, bu da kifayət qədər yüksək göstərici olmaqla sektorun dayanıqlığını göstərir”.

Baş bankir bank sisteminə dollarlaşma səviyyəsinin daim azaldığını vurğulayıb: “2015-ci ildə bu göstərici 85 faiz idisə, bu gün 37 faizdir”.

Bu ilin martında Mərkəzi Bank “Maliyyə dayanıqlılığı” hesabatını açıqlayıb. Hesabatda maliyyə sektorundakı mümkün risklərə də yer ayrılıb.

Azərbaycanın bank sektorunda əsas risklər - dəyişiklik varmı?

Regionların yüksək kredit faizləri problemi davam edir

lib. Sənəddə qeyd olunur ki, ötən ilin nəticələrinə görə, ölkədə bank sektoru aktivlərinin Ümumi Daxili Məhsula (ÜDM) nisbəti (sektorun maliyyə dərinliyi) 35.2 faizdir və bu göstəriciyə görə Azərbaycanın nəticəsi beşmərkəzi ölkələrindən - yəni aparıcı ölkələrdən aşağıdır. Nəzərə alsaq ki, bu göstərici ölkə iqtisadiyyatında bankların yerini ölçən əsas indikatorlardan biridir, onda Azərbaycanda bankların ölkə iqtisadiyyatında yerinin kifayət qədər məhdud olduğunu deyə bilərik. Ən yaxın qonşumuz olan Gürcüstanda bank aktivlərinin ÜDM-də payı Azərbaycanla müqayisədə iki dəfə yüksəkdir.

Mərkəzi Bankın hesabatında vurğuladığı daha bir risk amili ölkənin maliyyə sektorunda təmərküzləşmənin artmasıdır. Rəsmi göstəricilərə görə, 2019-cu ilə müqayisədə 2022-ci ildə ən böyük üç bankın aktivlər Bunlar Beynəlxalq Bank, Kapital-Bank və PaşaBankdır. Onların Azərbaycan banklarının depozit portfelindəki payı 70 faiz, kredit portfelindəki payı isə 48 faizdir. Bankların illik mənfəətinin təxminən dördüdə üçü də bu üç banka çatır.

Azərbaycan bank sektoru üçün çatışmazlıq kimi qiymətləndirilən daha bir məqam deposit portfelinin tərkibi ilə bağlıdır. Belə ki, ötən ilin yekununda portfelin 74 faizini tələbli depozitlər təşkil edib. Belə depozitləri müştərilər istədikləri vaxt götürə bilir. Bank sisteminin maliyyələşməsində tələbli depozitlərin yüksək payı sektorun iri

həcmdə likvidlik buferi saxlamasını tələb edir. Bu isə bankların kreditləşməyə ayırdıqları vəsaitin həcmində azaldıcı təsir göstərir. Nəticədə banklar qısamüddətli kreditlərə üstünlük verir ki, bu da real iqtisadiyyatın uzunmüddətli və irihəcmli kreditlərə olan ehtiyacının qarşılanmasını çətinləşdirir.

Depozitlərlə bağlı daha bir problemlı amil bankın öhdəliklərində depozitin pay çoxluğunun kredit faizlərinə təsiridir. Belə ki, depozitlərin payının çox olması kredit faizlərinə artırıcı təsir göstərir. Çünki depozitlərin cəlbə bankların xərclərini çoxaldır. Bu da kredit kimi verilən vəsaitin maya dəyərini artırır.

Mərkəzi Bankın “Maliyyə dayanıqlılığı” hesabatında bildirilir ki, sektorla bağlı əsas makroiqtisadi risk amili müəkkəb geosiyasi və geoqiqtisadi proseslərin yaratdığı qeyri-müəyyənlilikdir. Üstəlik, yüksək inflyasiya da yenə əsas makroiqtisadi risk amillərindən biridir.

Kredit risklərinə gəlincə, Mərkəzi Bankın fikrincə, aktivlərin keyfiyyətindəki müsbət dinamika və ümitsiz borcların azalması hesabına kredit portfelinin keyfiyyəti artıb. Ancaq hələ də həssas zonalar qalmaqdadır. Bu baxımdan, Mərkəzi Bank özəlliklə kredit portfelinin keyfiyyətinə, ehtiyat ayırmalarına və restrukturizasiya ilə bağlı addımlara diqqət yetirməyi vacib sayır.

Gəlirliliklə bağlı hesabatda qeyd edilən əsas risk amili mənfəətin bank sektoru arasında bərabər paylanmaması, mənfəətin böyük hissəsinə üç bankın sahib olmasıdır.

Mənfəət həcminə görə ilk üçlükdəki banklar toplam mənfəətin 78 faizinə sahiblənib. Mərkəzi Bank gəlirliliklə bağlı qeyri-faiz xərclərinin artım tempini də nəzərdə saxlamağı önəmli bilir.

Bazar risklərinə gəlincə, Mərkəzi Bank düşünür ki, bankların açıq valyuta məvqeyinin və depozitlərin dollarlaşmasının azalması hesabına belə risklər nisbətən azalıb. Amma unutmamaq olmur ki, ölkədə hələ də depozitlərin dollarlaşma göstəricisi qonşu ölkələrə nəzərən çox yüksəkdir. Bu isə özəlliklə iri şirkətlərin milli valyutaya güvəninin tam bərpa olmaması kimi qiymətləndirilə bilər.

Qeyd edək ki, bu il “S&P Global Ratings” beynəlxalq kredit reyting agentliyi Azərbaycanın bank sektoru üçün yüksək riskləri açıqlayıb. Agentlik risklərin artım səviyyəsinə görə Azərbaycanı 10 ballıq şkala üzrə yenidən 9 balla qiymətləndirib, bank sektoru üzrə iqtisadi və sənaye risk trendlərini “stabil” olaraq saxlayıb.

“S&P Global Ratings”ə görə, Azərbaycanın bank sektorunda iqtisadi davamlılıq, iqtisadiyyatda kredit riskləri və sistem miqyasında maliyyələşdirmə üzrə risklər “çox yüksək”dir. İqtisadi balanssızlıq və rəqəbat dinamikası ilə bağlı risklər “yüksək”, bank sektoru üzrə institusional çərçivə riskləri “son dərəcə yüksək”dir.

Qeyd edək ki, “S&P Global Ratings”in banklar üzrə ölkə risk qiymətləndirilməsi (BICRA) üzrə ən pozitiv göstərici 1 bal, ən yüksək risk göstiricisi isə 10 bal müəyyən edilib.

Daha bir beynəlxalq reyting agentliyi olan “Fitch”də hesab edirlər ki, Azərbaycanın bank sektorunun vəziyyəti son illərdə yaxşılaşsa da, hələ də kifayət qədər zəif olaraq qalır: “Vaxtı keçmiş kreditlərin payı 2020-ci ilin sonundakı 6,1 faizdən 2022-ci ilin sonunda 2,9 faizə enib ki, buna sektorun kredit qoyuluşlarında güclü artım səbəb olub. Orta kapitalın gəlirliliyi 2022-ci ildə 17,3 faiz təşkil edib və bu il 15 faizdən yuxarı qalacağı ehtimal edilir, birinci dərəcəli kapitalın adekvatlıq əmsali 15,2 faiz təşkil edir”.

Agentliyin hesabatında qeyd olunur ki, depozitlərin dollarlaşma əmsali 2020-ci ilin sonundakı 60 faizdən 2022-ci ilin sonunda 48 faizə ensə də, 19 faizlik orta göstəricidən xeyli yuxarı olaraq qalmaqdadır.

“Fitch” hesab edir ki, tənzimləyici orqanların nəzarəti yaxşılaşır, lakin hələ də müəyyən çatışmazlıqlar mövcuddur: “Dövlət tərəfindən təkrar kreditləşməyə və zəmanətlərə gəlincə, onların payı 2022-ci ildə 9 faiz bəndi azalaraq ÜDM-in 16,6 faizi səviyyəsinə düşüb. Bunun 80 faizi Azərbaycan Beynəlxalq Bankının 2017-ci ildə restrukturizasiyası və Cənub Qaz Dəhlizi layihəsi ilə bağlıdır”.

Bank sektorunun göstəriciləri nə qədər yaxşılaşsa da, Azərbaycanda kreditləşmə sahəsində fundamental problemlər dəyişməz olaraq qalır. Bu problemlərdən biri regionlarla Bakıda kredit faizləri arasındakı kəskin fərqdır. Belə ki, AMB-nin statistikasından aydın olur ki, Azərbaycanda ən bahalı kreditlər

Dağlıq Şirvan iqtisadi rayonunda (Şamaxı, İsmayilli, Ağsu və Qobustan) təklif edilir. Mərkəzi Bankın məlumatına görə, bu iqtisadi rayonda kreditlər üzrə orta faiz 19.6-dır. Qarabağ iqtisadi rayonunda da kredit faizləri yüksəkdir. Ağcabədi, Ağdam, Bərdə, Füzuli və Tərtər rayonlarında banklar krediti orta hesabla 19.37 faizlə verirlər. Mil-Muğan və cənub bölgələrində də orta kredit faizi 19-un üzərindədir.

Mərkəz Bank ən ucuz kreditlərin Bakıda təklif olunduğunu bəyan edib. Paytaxtda orta kredit faizi digər bölgələrimizdən kəskin fərqlənir: 10.98 faiz.

İqtisadçı-alım, Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü Vüqar Bayramovun fikrincə, rayonlarda kredit faizlərinin yüksək olmasının əsas səbəblərindən biri bölgələrin biznes kreditlərinə əlçatanlığının aşağı olmasıdır: “Belə ki, risklərini sığortalamaq istəyən banklar nisbətən aşağı faizli biznes kreditlərini Bakıda təklif etməyə üstünlük verirlər. Bu isə bir tərəfdən, bankların regionlarda real sektoru daha az dəstəkləməsinə, digər tərəfdən isə rayon sakinlərinin bahalı kreditlərdən istifadə etməsinə səbəb olur. Rayonlarda bank filiallarının sayının az olması və bu səbəbdən Bakı ilə müqayisədə zəif rəqəbat də kredit faizlərinə təsir göstərir”.

Mərkəzi Bankın məlumatına görə, ölkə üzrə kreditlər orta hesabla 12.53 faizlə təklif olunur. Bununla belə, orta kredit faizləri ilə vətəndaşların daha çox istifadə etdiyi istehlak kredit faizləri arasında fərq mövcuddur: “Aydındır ki, Azərbaycanda 12.53 faizlə istehlak kreditləri cəlb etmək çox çətinidir. Orta kredit faizlərinin nisbətən aşağı olması isə faizlərin hesablanma metodologiyasında güzəştli kreditlərin faizlərindən istifadə edilməsidir. Bu hesablama orta faizlə real faiz arasında fərq yaradır. Bununla yanaşı, orta faizdən daha çox istehlak kreditlərinin faiz dərəcələrinin azaldılması istiqamətində fəaliyyətlərin gücləndirilməsi daha vacibdir”.

□ **Dünya SAKIT, “Yeni Müsavat”**

Azərbaycan 2022-ci ildə Avropa Komissiyası ilə imzaladığı enerji sahəsində Strateji Tərəfdaşlığa dair Anlaşma Memorandumunda nəzərdə tutulan müddəalardan birini icra edə bilməmək riski ilə üzləşib. Bu sensasion məlumatı "Bloomberg" agentliyi yayıb.

Agentlik iddia edir ki, rəsmi Bakının Avropa ölkələri ilə qaz alqı-satqısına dair uzunmüddətli müqavilələr imzalamaq çalışmaları faydasız qalıb: "Azərbaycan 10-dan yuxarı Avropa ölkəsi ilə danışıqlar aparsa da, hələlik bu istiqamətdə müsbət nəticə əldə olunmayıb. Hazırda qaz bolluğu yaşayan avropalı alıcılar özlerini uzunmüddətli müqavilə öhdəlikləri ilə yükləmək istəmirlər. Bu zaman yaxın illərdə artıq icrasına başlanan layihələr nəticəsində global maye qaz həcmlərinin kəskin artımı perspektivi də nəzərə alınır".

Qeyd edək ki, ötən il Bakıda Avropa Komissiyasının Prezidenti Ursula fon der Lyayenin iştirakı ilə imzalanan memorandum əsasən 2027-ci ilədək Azərbaycanın Avropaya qaz ixracını ikiqat artırmaqla 20 milyard kubmetrə çatdırması nəzərdə tutulur. Bunu təmin etmək üçün Cənub Qaz Dəhlizinin hər iki komponenti - TransAnadolu Qaz Boru Xətti (TANAP) və TransAdriatik Qaz Boru Kəməri (TAP) genişləndirilməlidir.

Xatırladaq ki, CQD-nin icrası böyük ölçüdə Azərbaycanın öz hesabına maliyyələşdirilib. Avropa İttifaqı layihəyə siyasi dəstək versə də, onun maliyyələşməsinə iştirak etməyib. Lakin 2022-ci ildə Rusiya qaz nəqlini minimum səviyyəyə endirərkən Avropa İttifaqının nəzərləri alternativ mənbələrdən biri olan Azərbaycana yönəldi, Brüssel rəsmilərinin Bakı səfərləri görünməmiş səviyyədə intensivləşdi və iyulda Avropa Komissiyası ilə yuxarıda qeyd olunan memorandum imzalandı. İmzalanma mərasimində xanım Lyayen CQD-nin genişləndirilməsi məsələsinə də toxunaraq, bu istiqamətdə fəaliyyətlərin aktivləşdirilməsinin zəruriliyini önə çəkdi.

Bu il mayın 31-də Prezident İlham Əliyev Bakı Enerji Həftəsi çərçivəsində 28-ci Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz Sərgisinin rəsmi açılış mərasimindəki çıxışında bildirib ki, rəsmi Bakı qaz ixracına dair üzərinə götürdüyü öhdəlikləri yerinə yetirməkdə qərarlıdır və buna nail olacaq: "Cənub Qaz Dəhlizi bizim birgə tarixi nailiyyətimizdir, 3500 kilometrədən artıq qaz kəmərlərindən ibarət bir sistemdir və o, enerji təhlükəsizliyi və enerji şaxələndirilmə-

Qərb mediasının Azərbaycana qarşı iqtisadi sabotaj cəhdi - təxribatın pərdəarxası

İlham Şaban: "Məqsəd bütün yükü Azərbaycanın çiyinə qoymaqdır"; "Bunlar bahalı layihələrdir, özünü doğrultması bəribaşdan təmin edilməlidir"

sində müstəsna rol oynayır.

Mən hər il Xəzər Neft-Qaz Sərgisində çıxış edəndə deyirdim ki, enerji təhlükəsizliyi təkcə marşrutların şaxələndirilməsi deyil, bu, mənbələrin şaxələndirilməsidir. Bu gün hamı bunu artıq aydın görür ki, bizim halda bu, hər iki məsələdir - həm marşrutlar şaxələndirilir, həm də mənbələr şaxələndirilir. Bizim bu işə çox sadıq olan bir heyətimiz var - beynəlxalq maliyyə institutları, biz hər birimiz vahid komanda kimi çalışırıq ki, enerji təhlükəsizliyini gücləndirək, bir-birimizə müəyyən çətinliklərin öhdəsindən gəlmək üçün dəstək olaq. Onlar situativ çətinliklər və ya strateji çətinliklər ola bilər. Biz bu işdə bir yerdəyik.

Bizim planımız ondan ibarətdir ki, 2027-ci ilə qədər Avropa bazarına qaz təchizatımızı iki dəfə artırmaq. Bu, olduqca real rəqəmdir. Bizim qaz təchizatımızın dinamika-sına nəzər salsaq görürük ki, ötən il 8 milyard kubmetr idi, bu il 12 milyard kubmetr nəql edəcəyik. Bu, bizim ümumi ixracımızın yarısıdır və 2027-ci il üçün biz bu rəqəmi 20 milyardə çatdıracağıq. Bunun üçün mənbələr artıq var, onlardan biri bizim nəhəng "Şahdəniz" yatağıdır, digər yataq "Abşeron"dur.

Bizim təchizatın coğrafiyası, əminəm ki, genişlənməkdə davam edəcək. Çünki

Azərbaycan qazına ehtiyac artmaqdadır. Son ilyarım ərzində bizə 10-dan artıq ölkə müraciət edib ki, təchizatın həcmi artırmaq və ya həmin ölkələrə təchizata başlayaql. Əlbəttə, biz bütün dostlarımızın ehtiyaclarını ödəməyə çalışırıq. Sərmayələri də əlaqələndirməliyik ki, bazar imkanları nəzərə alınsın. Onu da vurğulayım ki, bu işdə beynəlxalq maliyyə institutlarının dəstəyinə ehtiyacımız var. Bilirik ki, bu gün "yaşıl enerjiyə" gəldikdə, bəzi beynəlxalq maliyyə institutları neft-qaz sahəsinə maliyyələşdirməyi dayandırıb. Amma mən hesab edirəm ki, biz bir balaca realist olmalıyıq. Çünki qaz və neft təchizatı olmadan enerji təhlükəsizliyi tam olaraq təmin edilə bilməz".

Qeyd edək ki, TAP kommersiya fəaliyyətinə başladığı vaxtdan indiyədək kəmərlə Avropaya 28 milyard kubmetrdən çox Azərbaycan qazı nəql edilib. Bu həcm 23,5 milyard kubmetrdən çoxu İtaliyaya ixrac olunub. Bu barədə İtaliya mətbuatına "TAP AG" konsorsiumunun idarəedici direktoru Luka Skieppati məlumat verib: "Biz İtaliya bazarını, eləcə də Balkan ölkələrinin, xüsusilə Yunanıstan və Bolqarıstan bazarlarını təmin edirik. İtaliyada son aylarda istehlakda bir qədər azalma müşahidə olunub, la-

kin İtaliyanın mənbələri şaxələndirməyə davam etməsi və boru kəmərlərinin və uzunmüddətli müqavilələrin özündə etibarlı həllər təqdim etməsi vacibdir".

TAP-ın gücünün iki dəfə artırılmasına gəlincə, L.Skieppati boru xəttinin artıq çəkildiyini və ötürücülük gücünün ikiqat artırılması üzrə işlərin, ən azı İtaliya hissəsində, çox vaxt aparılacağını söyləyib: "Bizim 3 məqsədimiz var: nəql imkanlarını və buna müvafiq olaraq qaz tədarükünü artırmaq; qaz turbinlərindən yox, elektrik avadanlıqlarından istifadə etmək və nəhayət, gələcəkdə "yaşıl" molekulları nəql etmək. Ona görə də karbon neytrallığına nail olmaq kimi məqsədimiz də var".

Gürcüstan, Türkiyə, Yunanıstan və Albaniyadan keçməklə Azərbaycandan İtaliyanın cənubuna qədər 3,5 min km məsafədə uzanan CQD integrasiya olunmuş boru kəməri sistemidir. Onun ötürmə qabiliyyəti 16 milyard kubmetrdir. CQD-nin əsas xammal mənbəyi ehtiyatı 1,2 trilyon kubmetr olan "Şahdəniz" yatağıdır. Həmçinin bu ilin iyulundan "Abşeron" yatağından hasilata başlanıb. Yataqdan ilkin mərhələdə ildə 1,5 milyard kubmetr qaz əldə olunması və daxili istehlaka yönəldilməsi nəzərdə tutulur.

2022-ci ildə Azərbaycan qaz ixracını 18 faiz artıraraq 22,3 milyard kubmetrə çatdırıb, Avropaya təchizat 11,4 milyard kubmetr (39 faiz artımla) təşkil edib. 2022-ci ildə TAP vasitəsilə İtaliyaya qaz təchizatı 10,325 milyard kubmetr (43,1 faiz artımla) təşkil edib.

2023-cü ildə Azərbaycandan 24,5 milyard kubmetr qaz ixracı planlaşdırılır ki, bunun da təxminən 12-12,5 milyard kubmetri Avropaya göndəriləcək. Energetika Nazirliyinin məlumatına əsasən, 2023-cü ilin yanvar-avqust aylarında Azərbaycanda 32,2 milyard kubmetr təbii qaz hasil edilib. Qazın 8,6 milyard kubmetri "Azəri-Çıraq-Günəşli" yatağından, 17,6 milyard kubmetri "Şahdəniz" yatağından, 0,2 milyard kubmetri "Abşeron"dən, 5,8 milyard kubmetri SOCAR üzrə hasil olunub. Hasilat ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 5 faiz, yəni 1,5 milyard kubmetr çox olub.

Hesabat dövründə xaricə qaz satışı 15,8 milyard kubmetr təşkil edib ki, bu da ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 9 faiz çoxdur. Cari ilin yanvar-avqust aylarında Avropaya 7,6 milyard kubmetr, Türkiyəyə 6,7 milyard kubmetr, Gürcüstana isə 1,5 milyard kubmetr qaz satılıb. Bu müddətdə Türkiyəyə TANAP-la 3,8 milyard kubmetr qaz nəql olunub.

Enerji məsələləri üzrə İlham Şabanın "Yeni Müsavat"a dediyinə görə, son vaxtlar Qərb mətbuatında Azərbaycana qarşı qərəzli yazıların sayı sürətlə artır: "Xüsusilə 19 sentyabr uğurlu antiterror əməliyyatından sonra belə yazılar silsilə xarakter alıb. Əksər məlumatlarda iddialar yer alır ki, gəy Azərbaycanın Cənub Qaz Dəhlizinin genişləndirilmiş həcmələrini doldurmağa qaz ehtiyatları yetərlidir. Və bunu hərə öz baxış bucağından təsvir etməyə çalışır. Özlərinə uyğun ekspertlər də tapıb danışdırırlar. Hətta belə iddialar da səsləndirilir ki, Azərbaycan Avropanı aldadır, Rusiyadan qazı alıb Avropaya satır. 2022-ci ildə Avropa Ko-

missiyası ilə imzalanan memorandumu bu yolla icra etmək niyyətindədir. Bunların hamısı absurd iddialardır. Azərbaycan Prezidenti 2023-cü il ərzində 2 dəfə açıq mətnlə deyib ki, CQD-nin genişlənməsi üçün maliyyə lazımdır. Maliyyəni əldə etmək üçün onu ayıran mənbələrdə layihənin gələcəyinə inam olmalıdır. Belə inamı Avropadakı alıcılarla 10-20 illiyə imzalanmış alqı-satqı müqavilələri yarada bilər. Maliyyəni ayıran arxayın olmalıdır ki, investisiya yatırdığı kəmərlə nəql olunacaq qazın 10-20 il müddətində alıcı problemi olmayacaq. Bundan əlavə, bunlar bahalı layihələrdir, özünü doğrultması bəribaşdan təmin edilməlidir. Avropa Komissiyası "Şahdəniz-2" layihəsindəki kimi, şirkətlərin beynəlxalq maliyyə bazarlarından vəsait cəlb etməsinə imkan vermir. Hətta öz şirkətlərinə belə bu imkanı yaratmırlar. Bunları nəzərə almaq lazımdır. Qərb mediası bunu ictimaiyyətə çatdıran bir materialla çıxış etmir. Əksinə, Azərbaycanın imkanlarını kiçiltməyə, verdiyi sözə əməl edib bilməyəcəyi görüntüsünü yaratmağa çalışırlar".

Ekspertin fikrincə, Azərbaycana qarşı bu təbliğatın arxasında bir məqsəd dayanır: "CQD-nin genişləndirilməsi layihəsinin bütün yükünü Azərbaycanın öz üzərinə qoymaq, maliyyələşmənin özümüz tərəfindən həyata keçirilməsinə nail olmaq istəyirlər. Yoxsa Avropada hamıya yaxşı məlumdur ki, Azərbaycanda qaz hasilatını genişləndirilmiş kəmərləri doldurmağa yetəcək qədər artırmaq potensialı var. "Şahdəniz"dən əlavə, "Abşeron-2" layihəsi üzrə ildə 6 milyard kubmetr, AÇG-nin dərin qatlarından minimum 2 milyard kubmetr hasilat olacaq. "Ümid" yatağında hasilatın 1 milyard kubmetr artırılması üçün uğurlu işlər gedir. Bu, genişlənmədən sonra yaranacaq 10 milyard kubmetr ehtiyacın 9-nun təmin olunması deməkdir. Hazırda biz Avropaya 12,5 milyard kubmetr təmin etmək istiqamətində işləyirik və yaxşı da nəticələr var. Bu halda, Azərbaycanın genişlənən kəmərləri doldurmaq potensialının olmadığını iddia etmək qərəzdən başqa bir şey deyil".

□ **Dünya SAKIT, "Yeni Müsavat"**

12 il Almaniyada yaşayıb, orada fəaliyyət göstərən doktor Nicat İbrahimov bugünərdə vətənə qayıdıb. Bundan sonra fəaliyyətini Azərbaycanda - Şirvan şəhərində davam etdirəcək. Onun 20 min avroluq maaşdan imtina edib Vətənə dönməsinə səbəb isə daha maraqlıdır. N.İbrahimov bildirib ki, bu qərarı anidən verib: "1-2 ay əvvəl rastlaşdığım statistika məni təsirləndirdi. Statistika əsasən dünyada ürək xəstəliklərindən ölüm sayına görə Azərbaycan ikinci yerdə idi. Biz azərbaycanlı həkim olaraq, qərbi ölkələrdə xarici vətəndaşları 100 yaşında belə müalicə edib həyata qaytarırıq, öz vətənimizdə isə gənc yaşlarda ölüm halları artır. Bu pik nöqtə oldu və ertəsi gün Azərbaycana gəlmək üçün ərizə yazıb işdən ayrıldım".

Dünyada məşhur və ən çox istinad edilən mənbələrdən biri olan "worldlifeexpectancy"nin məlumatına görə, ürək, qan-damar sistemi xəstəliklərindən baş verən ölüm hallarına görə ölkəmiz Tacikistandan sonra ikinci yerdə qərarlaşıb. Ölkəmizin reyting dərəcəsi 388.4-dir.

Bu da o deməkdir ki, Azərbaycan ürək, qan-damar sistemi xəstəliklərinə görə ən riskli ölkələrdən biridir. Ən riskli ölkələr sırasında Özbəkistan 3-cü, Ukrayna 4-cü yerdədir.

Doğrudanmı Azərbaycanda ürəklə bağlı problem bu dərəcədə fəlakətlidir? Əslində vaxtaşırı ətrafımızda da görürük ki, gənc, orta yaşlı adamlar ürəktutmadan dünyasını dəyişir. Elə jurnalistlər arasında da bir neçə həmkar

rimızı itirmişik son 1 ildə.

Bəs bizi bu arzuolunmaz statistikada dünyada ikinci edən səbəblər hansılardır?

Milli Məclisin Səhiyyə Komitəsinin sədr müavini, tibb elmləri doktoru, ürək və damar cərrahı Rəşad Mahmudov "Yeni Müsavat"a bildirdi ki, ürək damarlarındakı darlıqlara bağlı olaraq dünyada ən çox ölüm və əlillik səbəbi olan infarktların yaratmış olduğu problemlər, yaşa bağlı olan ölüm nisbəti dəyərləri

aktiv təsiredici mexanizmlərinin istifadəsi çox vacibdir. O cümlədən şəkər və təzyiq də nəzarət altında saxlanmalıdır. Bu xəstəliklər xəstəxanada deyil, ambulator olaraq təqib olunur. Bu xəstəliklərin gedişatına görə icbari tibbi sığortanın imkanları daxilində xüsusilə təzyiq və xroniki xəstəliklərə qarşı vətəndaşların dərman preparatları ilə təmin olunması da gələcəkdə müsbət amil kimi Azərbaycanın bey-

isə önümüzdəki illərdə daha aydın görünəcək. Bunun beynəlxalq statistikalara da öz təsirini göstərəcəyinə əminəm. Düşünürəm ki icbari tibbi sığortanın tətbiqi və ümumilikdə tibb sahəsində həyata keçirilən islahatlarla nəticə daha təsirli olacaq. Əlbəttə ki, bu xəstəliklər təkə, ürək-damar xəstəlikləri üçün deyil, ümumiyyətlə, bədəndə eyni risklərlə yaranan onkoloji xəstəliklərin azalmasına səbəb ola-

Azərbaycan ürəkdən ölənlərə görə dünyada 2-ci yerdədir - nə edək?

Rəşad Mahmudov: "Problemi yaradan ilk səbəb yaşayış tərzidir, digər önəmli səbəblər düzgün qidalanmama və stressdir"

nə görə Azərbaycan regiondakı bir çox ölkə ilə yanaşı, yüksək riskli ölkə kimi qəbul edilir. O qeyd etdi ki, bir çox beynəlxalq statistikada ölkəmizin adının ön sırada olması əlbəttə ki, narahatedicidir:

"Problemi yaradan ilk səbəb yaşayış tərzidir. Digər önəmli səbəblər düzgün qidalanmama və stressdir. Bu, cəmiyyətin özündən asılı olan məsələdir. KİV-in rolu, aidiyyəti orqanların ef-

nəlxalq statistikada daha aşağı sıralarda yer almasına şərait yarada bilər. Bugünkü statistika əvvəlki illərin hesablamaları nəticəsində ortaya çıxıb. Qeyd etmək istəyirəm ki, ürək-damar xəstəlikləri ilə mübarizədə Azərbaycanda ciddi islahatlar həyata keçirilir. Nəticə

caq. Xüsusilə orta yaş ömrü artdıqca alzheimer və bir çox nevroloji xəstəliklər, insultun azalmasına gətirib çıxara bilər. Problemin səbəbləri bəllidir, həlli üçün aidiyyəti orqanlar müvafiq tədbirlər görürlər".

□ **Nigar HƏSƏNLİ,**
"Yeni Müsavat"

Azərbaycanda işləyənlərin sayı və əmək haqqı açıqlanıb

Cari il sentyabrın 1-i vəziyyətinə ölkə iqtisadiyyatında muzdlı çalışan işçilərin sayı 1706,6 min nəfər olub, onlar-

Bu ilin 8 ayında 40 mindən çox ölüm qeydə alınıb

2023-cü ilin yanvar-avqust ayları ərzində ölkədə 40472 ölüm halı qeydə alınıb.

Bu barədə APA-ya Dövlət Statistika Komitəsindən xəbər verilib.

Bildirilib ki, 2022-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə əhəlinin hər 1000 nəfərinə bu göstərici azalaraq 6,2-dən 6-ya düşüb.

dan 887,7 min nəfəri iqtisadiyyatın dövlət sektorunda, 818,9 min nəfəri isə qeyri-dövlət sektorunda fəaliyyət göstərmiş.

"APA-Economics" Dövlət Statistika Komitəsinin yaydığı məlumatla istinadən xəbər verir ki, muzdlı işləyənlərin 18,8%-i ticarət; nəqliyyat vasitələrinin təmiri, 18,8%-i təhsil, 12,8%-i sənaye, 8,5%-i əhaliyə səhiyyə və sosial xidmətlərin göstərilməsi, 6,5%-i

dövlət idarəetməsi və müdafiə; sosial təminat, 6,4%-i tikinti, 4,3%-i nəqliyyat və ənbər təsərrüfatı, 3,7%-i peşə, elmi və texniki fəaliyyət, 3,4%-i kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq, 2,1%-i maliyyə və sığorta fəaliyyəti, 14,7%-i isə iqtisadiyyatın digər sahələrində məşğul olublar.

Bu ilin yanvar-avqust aylarında ölkə iqtisadiyya-

tında muzdlı çalışan işçilərin orta aylıq nominal əmək haqqı əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən 11,3% artaraq 923,0 manat olub. İqtisadiyyatın mədənçıxarma sənayesi, maliyyə və sığorta fəaliyyəti, peşə, elmi və texniki fəaliyyət, eləcə də informasiya və rabitə sahələrində orta aylıq nominal əmək haqqı daha yüksək olub.

BTC ilə nəql olunan neftin həcmi açıqlanıb

Bakı-Tiflis-Ceyhan kəmərinin (BTC) Yevlaxda yerləşən 2-ci nasos stansiyası gündəlik orta hesabla 620 min bərel həcmində neft nəql edir.

"APA-Economics" xəbər verir ki, bunu stansiyanın sahə meneceri Rəşad Məmmədov BP şirkətinin rayonlara təşkil etdiyi mediatur çərçivəsində bildirib.

Onun sözlərinə görə, nasos stansiyasında dörd neftvurma qurğusu mövcuddur və bunların üçü işlək vəziyyətdədir, dördüncü qurğu rezerv kimi saxlanılır.

Rəşad Məmmədov bildirib ki, üç qurğu gündə 1 mln. bərelədək neft aşırı bilər, lakin orta hesabla qeyd olunan qurğular gündəlik 620 min bərel neft nəql edir.

Faktiki olaraq, bu, o deməkdir ki, BTC ilə gündəlik orta hesabla 620 min bərel neft nəql olunur.

Sahə meneceri qeyd edib ki, nasos stansiyası Canubi Qafqaz kəməri vasitəsilə alınan "Şahdəniz" qazının hesabına işləyir.

Rəşad Məmmədov onu da əlavə edib ki, indiyədək BTC neft kəməri ilə 4,1 mlrd. bərel və ya 546 mln. tondan artıq neft nəql olunaraq tankerlərə yüklənilib və dünya bazarlarına çıxarılıb.

Sahə meneceri xatırladı ki, BTC neft kəmərinin uzunluğu 1 768 kilometr, gündəlik ötürücü gücü isə 1,2 mln. bəreldir. BTC boyunca səkkiz kompres stansiyası fəaliyyət göstərir, bunların iki Azərbaycanda, daha ikisi Gürcüstan, dördü isə Türkiyə ərazisində yerləşir.

Ermənistanı Cənubi Qafqazda forpostuna çevirməkdə israrlı olan Fransa bu istiqamətdə aktivliyini davam etdirir. ABŞ-ın ardınca rəsmi Paris də təlim adı altında Ermənistanı hərbiçilərini göndərmiş. İlk olaraq 56 fransız hərbi İrəvana göndərilib. Fransanın Ermənistandakı səfiri Olivye Dekotinyi bildirib ki, fransız hərbiçilər “HOPE FSX-2023” təlimlərində iştirak edəcəklər. Məlumatla görə, Ermənistan “Dash” tipli iki təyyarə, 8 ton avadanlıq göndərilib. Təlimlərdə Fransa, Yunanıstan, Monteneqro, Şimali Makedoniya və s. ölkələr iştirak edəcək. Hərbi heyətin “mülki təhlükəsizlik” təlimlərində iştirak etmək üçün Ermənistanı gəldiyi vurğulansa da bu, fakt rəsmi Parisin İrəvanla hərbi əməkdaşlığı fonunda diqqət çəkir.

tanı silahlandıran Hindistanı Fransa da qoşulub. Paris Ermənistanın KTMT ilə əməkdaşlıqdan imtina etməsi fonunda bu addımı atmağa start verib. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Fransanı sərt tənqid etməsinə yer verən ekspertin də gəldiyi qənaət bundan ibarətdir ki, prezident Em

arasında qondarma erməni soyqırımını tanıyan ilk ölkələrdən biri olduğunu xatırladı. “Fransa indiyə qədər Ermənistanı siyasi planda dəstəkləyirdi, lakin indi Paris münaqişə ilə bağlı kursunu dəyişir”, - yazan müəllif bu fonda Fransa xarici işlər naziri Katrin Kolonnanın İrəvana səfəri zamanı səs-

İƏİT və DB ilə dövlət müəssisələrinin özəlləşdirilməsi müzakirə olunub

İqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının (İƏİT) və Dünya Bankının ölkəmizdə səfərdə olan nümayəndələri ilə görüşüb.

“APA-Economics” xəbər verir ki, tərəflər İƏİT və Dünya Bankının “Azərbaycan İnvestisiya Holdingi və onun portfelində olan dövlət müəssisələrində korporativ idarəetmənin təhlili” üzrə birgə layihəsi, dövlətə məxsus müəssisələrin özəlləşdirilməsi və bu istiqamətdə görülməli tədbirlər, korporativ idarəetmənin təkmilləşdirilməsi və bu xüsusda digər islahat prioritetləri barədə fikir mübadiləsi aparıblar.

Eyni zamanda görüşdə Azərbaycanda qeyri-neft sektorunun inkişafı, iqtisadi diversifikasiya, investisiyaların təşviqi və biznes mühitinin davamlı olaraq yaxşılaşdırılması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər və əldə olunan nəticələr barədə məlumat verilib.

HƏMAS-ın hücumları nəticəsində İsraildə 4 Azərbaycan əsilli şəxs həlak olub

İsraildə HƏMAS-ın hücumları nəticəsində həlak olan Azərbaycan əsilli şəxslərin adları məlum olub.

XİN-dən APA-ya verilən xəbərə görə, həlak olanlardan Elkin Nəzərovun ikili vətəndaşlığı (İsrail/Azərbaycan) olub.

O, dünən Kiryat Yamda dəfn edilib.

Digər üç nəfər Şamil Abbasov, Emin Axundov və Roman Qandel isə İsrail vətəndaşlarıdır.

Paris İrəvanda hərbi baza yaradır

Fransa Ermənistanı dalana aparır

Bəllidir ki, son günlər Fransa Ermənistanın təhlükəsizliyində rolunu artırmaq istiqamətində aktiv addımlar atır. Qatı anti-Rusiya siyası xətti götürən rəsmi İrəvan nəinki Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi Təşkilatından (KTMT) çıxmaq, hətta Ermənistandakı Rusiya hərbi bazasından yaxa qurtarmağa çalışır. Ehtimallara görə, rusların fransızlarla əvəzlənməsi planı qətiləşə bilər. Bu baxımdan, “mülki təhlükəsizlik” təlimləri üçün Fransadan gələn hərbi heyətin Ermənistanı yerləşdiriləcəyi istisna edilmir. Görünən odur ki, Rusiyaya bağlı KTMT təlimlərindən nümayişkarane şəkildə imtina edən Ermənistan artıq seçimini edib - KTMT, MDB, Avrasiya İqtisadi İttifaqı (Aİİ) kimi təşkilatlarla əməkdaşlığı minimuma en-

dirmək. Bu qurumların da Rusiyanın himayəsi ilə qurulduğu hər kəsə bellidir.

Keçmiş müstəmləkələrindən biabırçılıqla qovulan Fransa, görünür, Ermənistanı hərbi iştirakını qətiləşdirməkdə israrlıdır. Cənubi Qafqazda sülh prosesinə əngəl olmaqda davam edən rəsmi Parisin Ermənistanı ən müasir silahlarla təchiz etməsi də bundan xəbər verir.

Yeri gəlmişkən, Fransanın bölgə ilə bağlı planları, eləcə də destruktiv mövqeyinə dünyaca məşhur “EurAsian Times” nəşri də yer ayırıb. **Hərbi ekspert, Erfrut Beynəlxalq Universitetinin magistri Ritu Şarm+6**

3, Fransanın Qafqazı yeni müharibəyə cəlb etmək cəhdindən bəhs edib. Politoloq yazıb ki, Ermənis-

manuel Makronun hədəfi Cənubi Qafqazda gərginliyin güclənməsidir. İlham Əliyevin “Fransanın Ermənistanı silah verməsi sülhə deyil, yeni qarşıdurmaya xidmət edən yanaşmadır və əgər regionda hər hansı yeni qarşıdurma baş verərsə, bunun səbəbkarı məhz Fransa olacaq” fikirləri də nəşrdə yer alıb.

Ardınca da nəşr Ermənistanı göndərilən silahların siyahısını təqdim edib. Bura modernləşdirilmiş Pİ-NAKA raket sistemindən tutmuş, ən müxtəlif növ silahlar daxildir. Bu silahın 2020-ci ilin noyabrında sınağı da keçirilib. Müəllif Paris və İrəvanın sıx münasibətlərinin kökündə Fransada yaşayan erməni diasporunun rolu olduğunu xüsusi vurğulayıb. 2001-ci ildə Fransanın Qərb ölkələri

ləndirdiyi bəyanatı xatırladı. Nazir Ermənistanla hərbi sahədə saziş imzalamağa hazır olduqlarını açıq şəkildə bəyan edib. “İmzalanaacaq sənəd İrəvana imkan verəcək ki, özünü müdafiə etmək üçün hərbi avadanlıq əldə etsin”, - deyərək nazir vurğulayıb.

Beynəlxalq məsələlər üzrə ekspertin gəldiyi qənaət budur ki, Fransa Ermənistanı strategiyasını dəyişib, bunun isə bölgədə gərginliyi artıracağı şübhəsizdir.

Daha sonra Hindistanın Ermənistanla ötən il 250 milyon dollarlıq silah sazişi imzaladığını xatırladaraq bunu rəsmi Dehlinin keçmiş münaqişədə iştiraka cəlb olunması kimi qiymətləndirib.

Beləliklə, özünü Fransa lideri kimi yox, daha çox er-

məni diasporunun oyuncağı kimi aparan Makronun hədəfi bellidir - Cənubi Qafqaza girmək üçün Ermənistan və Azərbaycan arasındakı münasibətləri gərginləşdirmək. Cənubi Qafqazı yenidən qarşıdurmaq Fransanın əsas prioritetidir. Lakin Fransa Afrikada olduğu kimi, bu dəfə də yanılır. Nə Fransanın, nə də ona dəstək verən Almaniyanın bölgəyə aidiyyəti var, onların burada möhkəmlənməsi perspektivsiz məsələdir. Məğlub Ermənistanı silah-

landırıb növbəti müharibəyə sövq etmək cəhdi nəticəsiz başa çatacaq. Ermənistanı gəldikdə, məntiqli davranmalı, müharibə yoldan birdəfəlik imtina etməlidir. Bu yoldan imtina etməsə, bir dövlət kimi məhəvə sürüklənəcək və yeganə çıxış yolu da qonşularla normal münasibət, sülh, inkişaf yaratmaqdır. Fransa və digərlərinin fitnəsi ilə müharibəyə girmək fəlakətə sürüklənmək, məhv olmaq deməkdir.

□ Musavat.com

Uzun illərdir ki, Bakının kanalizasiya sularının təmizlənmədən dənizə axıdıldığı, bəzi zavodların təhlükəli tullantıları Xəzərə və ya atmosfərə buraxdığına dair həyəcan təbili çalınır. Hətta müxtəlif günlərdə Sumqayıtda, Bakıda zavodların havanı çirkəndirdiyinə dair videoları da mütəmadi izləyirik.

Bunu artıq rəsmilər də etiraf edir.

“Təsəvvür edin ki, Bakı kimi şəhərin 40% tullantı suları mərkəzləşmiş təmizlənmədən keçmədən ətrafa axıdılır. Söhbət 1 milyon kubmetr sudan gedir”. Bunu Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin iclasında ekologiya və təbii sərvətlər nazirinin müşaviri Rasim Səttarzadə bildirib. Onun sözlərinə görə, başqa bir problem irimiqyaslı layihələrin icrası zamanı qeydə alınan uyğunsuzluqlardır.

“İrimi qyaslı layihələr qurulur, kollektorlar çəkilir, lakin uyğunsuzluqlar var. Məsələn, Pırşağda 60 min insan

məlidir. Məncə, cəzalandırmaq deyil, onların korporativ məsuliyyətə yanaşmasına çalışmalıyıq”.

Bu, həyəcan təbili kimi başa düşülməlidir. Xəzəri, Bakının atmosferini qorumaq üçün hansı təxirəsalınmaz addımları atmaq gerekir?

Xəzər Universitetinin ətraf mühit araşdırmaları mərkəzinin rəhbəri, hidrologiya və su təsərrüfatı üzrə fəlsəfə doktoru Rövşən Abbasov mövzu ilə bağlı “Yeni Müsavat”-a danışdı:

“İlk öncə qeyd edim ki, neft sənayesinin əsası qoyulan dövrdən bu yana əsasən Abşeron yarımadasında neft çıxarılır və ətraf mühit

Bakını çirkəb sularından necə xilas edək - təklif

Rövşən Abbasov: “Nazirliyin bu istiqamətdə səlahiyyətləri artırılmalıdır, çünki...”

dır və çox zaman da effekt vermir. Ona görə də çirkənməmiş torpaqları itirilmiş torpaqlar hesab edirik və onlar hə-

nında bələdiyyələrimiz torpaq satmaq üçün sanki yarısa girirdilər, kiçik bir ödəniş müqabilində qeyri-qanuni də

qazıntı işləri aparılmalıdır və sairə.

Təbii ki, bu istiqamətdə işlər görülür. Məsələn, hazırda Pırşağda 11 qəsəbəni birləşdirəcək sūtəmizləmə qurğularının tikilib başa çatdırılması artıq yekunlaşır. Demək olar ki, bəzi xətlər artıq işə düşüb”.

Ekspert Bakı ərazisində yerləşən göllərin demək olar ki, hamısına çirkəb suları axıdıldığını deyib: “Bu göllərin sağlamaşdırılması üçün çox təbii həllər tapılmalıdır”.

Rövşən Abbasov həmçinin bu məsələdə korporativ məsuliyyətin önəmli olmasını vurğulayıb: “Korporativ məsuliyyət çox yaxşıdır, amma bu məsuliyyətin

yanarına etapları var. Uğurlu nəticə əldə etmək üçün hökumət ilk etaplarda məcbur etmə mexanizmi işlənilməlidir. Məcbur etmə mexanizmi olduğdan sonra tədricən bu məsuliyyət yaranır.

Nazir müşaviri düzgün qeyd edir ki, ekologiya müfəttişləri zavoda girə bilmir, çünki onların ixtiyarı yoxdur. Bu, artıq ciddi problemdir. Əslində bu istiqamətdə nazirliyin səlahiyyətləri artırılmalıdır. Nazirlik əməkdaşları müəssisələrə daxil olub, monitorinqlər apara bilmirlər ki, nə qədər çirkəb suları axıdılır. Hesab edirəm, bu barədə düşünüləlidir”.

□ **Xalidə GƏRAY,**
“Yeni Müsavat”

üçün nəzərə tutulan təmizləyici qurğu qurulub. Amma tullantı sularını təmizləyici qurğulara yönəldən kanalizasiya sistemləri qurulmayıb. Lökəbatan sūtəmizləyici qurğusu yoxdur, amma bütün xətlər çəkilib. Demək istəyirəm ki, layihələrin bir-birinə uyğunlaşdırılması yaxşı olardı.

Bundan başqa, neftlə çirkənməmiş ərazilər Abşeronun uzun onilliklərinin problemləridir. Biz hökumətə müəciət etmişik və neftlə çirkənməmiş torpaqların təmizlənməsi üzrə 2024-2030-cu illər dövlət proqramı təklif olunub”, - deyər Rasim Səttarzadə vurğulayıb.

Nazir müşaviri onu da əlavə edib ki, sahibkarlıq subyektlərinin yoxlamalarından azad edilməsi digər problemlərdəndir: “Zavodlardan ətraf mühitə külli miqdarda tullantı atılır. Bizim səlahiyyətimiz yoxdur ki, zavoda daxil olub monitorinq edək. Çünki biz sübut etməliyəy ki, bunun əhaliyə ciddi təsiri var. Buna görə də özəl sektorun, sahibkarların özlərinin korporativ məsuliyyəti olmalıdır. Neft şirkəti və ya hər hansı qurum ona demədən də məsuliyyəti başa düş-

üçün heç bir dost texnologiyadan istifadə olunmayıb. Yəni neft çıxarırlarkən Xəzərin ekosistemi, orada yaşayan canlıların, balıqların yaşıma mühiti haqqında düşünməyib, bu barədə heç bir addım atılmayıb. Əsas prioritet neftin çıxarılması olub. Hətta köhnə Azərbaycan filmlərinə baxanda görürük ki, neft daşlarında və yaxud digər yerlərdə neft fontan vurub, dənizə axır və hər kəs sevinir, heç kəs dəniz haqqında düşünmür. Bu o deməkdir ki, lap əvvəldən ətraf mühit haqqında nə lazımı olan biliklərə malik olmuşuq, nə də ki, ətraf mühit haqqında qayğılanmışıq, yəni heç bir qaygımız olmayıb.

Beləliklə, Abşeron yarımadasının çirkənməsinin əsas səbəbi budur.

Biz indi tez-tez rekultivasiyadan (pozulmuş və çirkənməmiş torpaqların münbitliyinin bərpa olunmasına edək. Çünki biz sübut etməliyəy ki, bunun əhaliyə ciddi təsiri var. Buna görə də özəl sektorun, sahibkarların özlərinin korporativ məsuliyyəti olmalıdır. Neft şirkəti və ya hər hansı qurum ona demədən də məsuliyyəti başa düş-

miş çirkənməmiş olaraq qalır.

Məsələn, 1890-cı illərdən 1950-ci illərdə torpaqda göl düzəldirdilər, neft axırdı açıq hovuzlara. Onun bir hissəsi torpağa qarşırdı”.

Ekspert qeyd edib ki, hazırda Bakının kanalizasiya şəbəkəsi çox ağır vəziyyətdədir: “90-cı illərə qədər Bakının kanalizasiya şəbəkəsi indiki kimi deyildi, nisbətən daha yaxşı idi. Lakin məlum hadisələrdən sonra 90-cı illərin əvvəllərində Bakını çox böyük qaçqın dalğası bürüdü. Bu hadisələr mənim gözələrimin önündə cərəyan edib. İşğal edilmiş rayonlardan gələn vətəndaşlarımız Bakıda böyük əraziləri, xüsusilə Masazır, Saray, Abşeron yarımadasının şimal istiqamətində olan böyük əraziləri zəbt edir, özlərinə heyət yeri düzəldir, sonra da həmin əraziləri çox kiçik ölçülərə bölüb, satırdılar. Bu zaman burada nə kanalizasiya şəbəkəsi, nə mərkəzləşdirilmiş su xətləri, nə də qaz olurdu. Kanalizasiya sularının axıdılması ilə bağlı da istədikləri kimi davranırdılar. Nəticədə indiki vəziyyət yarandı.

Bu məsələdə bələdiyyələrin rolunu xüsusi qeyd etmək lazımdır. Belə ki, zama-

olsa bələdiyyə sənədləri verir və insanlar da orada ev tikirdilər. Evi tikəndən sonra başa düşürdülər ki, kanalizasiya şəbəkəsi, su xətti yoxdur və sairə”.

Rövşən Abbasovun sözlərinə görə, hazırda Abşeron yarımadasının şimal hissəsində, Türkan, Zirə istiqamətlərində mərkəzləşdirilmiş kanalizasiya şəbəkəsi yoxdur: “İndi düşünməliyəy ki, bu vəziyyətdən necə çıxmaq olar. Deyim ki, vəziyyətdən çıxmaq asan məsələ deyil, bu bir bataqlığa bənzəyir. Sanki problemin bataqlığına düşürsən, onları həll etmək əvəzinə yalnız qısa həllər axtarırsan və sanki “keyləşdirici” həllər tapırsan. “Keyləşdirici” həllə dedikdə, yəni, problemi qısamüddətli həll edirsən, amma sonra yenidən üzə çıxır.

Hətta bu gün dövlət büdcəsindən xeyli miqdarda pul ayrılıb, planlaşdırılma aparılıb, lakin bu prosesi tamamlamaq üçün ən azı 10-15 il vaxt lazımdır ki, Bakı şəhərini tamamilə mərkəzləşdirilmiş kanalizasiya şəbəkəsinə qoşa. Çünki küçələr çox dar, əksər tikintilər özbaşına tikilib, aylarla davam edəcək

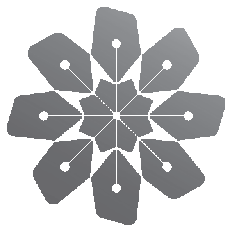
“Nar” BMT Qlobal Sazişi çərçivəsində “Uniting Business Europe 2023” tədbirində iştirak edib

Korporativ sosial məsuliyyət prinsiplərinə sadiq qalan və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının (BMT) Qlobal Sazişinin üzvü olan “Nar” “Uniting Business Europe 2023” (UBE) tədbirində iştirak edib.

BMT Qlobal Sazişi və BMT Qlobal Sazişinin Gürcüstan Şəbəkəsi tərəfindən təşkil edilən UBE 2023 inkişafı qiymətləndirmək, problemləri müəyyən etmək və BMT-nin 2030-cu ilədək Dayanıqlı İnkişaf Gündəliyində qeyd olunan Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri (DİM) <https://sdgs.un.org/ru/goals> istiqamətində fəaliyyəti təşviq etmək üçün maraqlı tərəfləri bir araya toplayıb.

“Nar”ın İctimaiyyətlə Əlaqələr və Korporativ Kommunikasiyalar Departamentinin rəhbəri Əziz Axundov “Nar”ın Sazişin prinsiplərinə sadiqliyini vurğulayaraq qeyd edib: “Nar DİM-lərə nail olmaq üçün global səylərə töhfə verən “Uniting Business Europe 2023”-ün bir hissəsi olmaqdan qürur duyur. Bu istiqamətdəki məsuliyyətlərini tam olaraq anlayan bir telekommunikasiya şirkəti kimi biz bu məqsədləri biznes strategiyalarımıza və təcrübələrimizə fəal şəkildə inteqrasiya edirik”.

“Nar” hal-hazırda 2,2 milyon abunəçiyə yüksək keyfiyyətli rabitə xidmətləri göstərməkdədir. “Nar” son 4 ildə Müştəri Loyallığı İndeksində görə ölkədə lider mobil operatorudur. Mobil operator müştəriyönümlülük strategiyasına sadiq qalaraq sərfəli qiymət qarşılığında üstün xidmət təqdim edir.

**Azərbaycan
Respublikasının
Medianın İnkişafı
Agentliyi**

**Gənc nəslin milli mənlək şüurunun
inkişaf etdirilməsi və vətənpərvərlik
hisslərinin tərbiyəsi**

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev hər zaman gənclərlə bağlı siyasətə xüsusi önəm verir. Bunun bariz nümunəsi tərtib olunan uzunmüddətli proqramlar, sərəncamlar və layihələrdir. İllər ərzində gənclər siyasəti ilə bağlı bir neçə dövlət proqramı uğurla icra edilib:

“Azərbaycan gəncliyi Dövlət Proqramı” (2005-2009-cu illər);

- “Xüsusi istedadla malik olan uşaqların (gənclərin) yaradıcılıq potensialının inkişafı üzrə Dövlət Proqramı (2006-2010-cu illər)”;

- “Azərbaycan gəncliyi 2011-2015-ci illərdə” Dövlət Proqramı;

- “Azərbaycan gəncliyi 2017-2021-ci illərdə” Dövlət Proqramı;

- “2015-2025-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin İnkişaf Strategiyası”;

- “2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqəbətliyi artırılması üzrə Dövlət Proqramı”;

- “Gənclərin xarici ölkələrin nüfuzlu ali təhsil müəssisələrində təhsil almalarına dair 2022-2026-cı illər üçün Dövlət Proqramı”. Yeri gəlmişkən, yeni Dövlət Proqramının icrası müddətində hər il 400 nəfərdən çox olmamaqla, ümumilikdə 2000 nəfərdək Azərbaycan Respublika-

sı vətəndaşının xaricdə nüfuzlu ali təhsil müəssisələrində ali təhsilin bakalavriat və magistratura səviyyələrində təhsil alması təmin ediləcək.

Prezident İlham Əliyev ölkədə gənclərin təşkilatlanmasına və onların ictimai fəaliyyətinin stimullaşdırılmasına xidmət edən məqsədyönlü siyasət həyata keçirir. Dövlət başçısının təşəbbüsü ilə 2011-ci il 19 dekabr tarixində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Gənclər Fondu yaradılıb. Fondun qarşısında gənclər siyasəti ilə bağlı elm, təhsil, mədəniyyət və digər sosial sahələrə yönəlmiş ictimai və sosial əhəmiyyətli, o cümlədən beynəlxalq səviyyədə həyata keçirilən layihə və proqramları grant şəklində maliyyələşdirmək məqsədi qoyulub. 2018-ci ildə fond yenidən təşkil edilərək Azərbaycan Respublikasının Gənclər Fondu adlandırılıb. Prezident İlham Əliyevin gənclərə dəstək yönündə verdiyi mühüm qərarlardan biri də 2013-cü il 2 iyul tarixində ölkədə ilk dəfə

Milli şüur, vətənpərvərlik **ÜSƏVAT**

N 183 (8319) 12 oktyabr 2023

“İnsan kapitalının formalaşması gənclərin təhsilindən keçir”

Aydın Hüseynov: “Gənclərlə bağlı siyasət daha da genişlənəcək və inkişaf edəcək”

“Gənclər üçün Prezident Mükafatı”nın təsis edilməsi oldu. Prezident Mükafatı elm, mədəniyyət, o cümlədən ədəbiyyat və incəsənət, təhsil, gənclər siyasəti və gənclərlə iş, ictimai və sosialyönümlü fəaliyyət, innovasiya və sahibkarlıq fəaliyyəti sahələrində xüsusi fərqlənən 10 nəfər gəncə ildə bir dəfə 10000 (on min) manat məbləğində verilir.

Gənclərlə bağlı mühüm sənədlərdən biri “2015-2025-ci illəri əhatə

edən Azərbaycan gənclərinin İnkişaf Strategiyası”dır. Sərəncama əsasən Gənclər və İdman Nazirliyinə Strategiyadan irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsi istiqamətində əlaqələndirməni təmin etmək, strategiyanın həyata keçirilməsi ilə bağlı görülməli işlər barədə ildə bir dəfədən az olmayaraq Prezidentə məlumat vermək tapşırılıb. Strategiyanın məqsədi 2015-2025-ci illəri əhatə edən müddətdə Azərbaycan

gəncliyinin potensialını müasir dövrün tələblərinə uyğun inkişaf etdirmək, həmin potensialdan ölkəmizin mənafeələri naminə istifadə etmək, yeni nəsildə fəal vətəndaşlıq mövqeyi formalaşdırmaqdır.

Nəzərə almaq lazımdır ki, hər bir xalqın inkişafında sağlamlıq, vətənpərvər gənclik mühüm rol oynayır. Gənclər, təkcə döyüş meydanında deyil, bütün sahələrdə mübarizə aparırlar, virtual məkanda ölkəmizin haqq mübarizəsini işıqlandırır. Dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan gənclərimiz Azərbaycan həqiqətlərini təbliğ edir, erməni terroru haqqında məlumatlar yayır, tədbirlər keçirirlər. Ləziz gələcəkdə yüksək şəkildə təşkilatlara bilirlər. Bu da o deməkdir ki, ötən illər ərzində çox güclü gənclik formalaşdı.

Millət vəkili Aydın Hüseynov “Yeni Müsavat”a bildirdi ki, prezident İlham Əliyevin imzaladığı sərəncam gənclərin inkişafı üçün həyata keçirilən böyük layihələrdən biridir.

Onun sözlərinə görə, bunun bariz nümunəsi Azərbaycanda təhsil sisteminin daha da mükəmməlləşdirilməsidir: “Təhsil bazasının genişləndirilməsini, bütün regionlar əhatə olunmaqla məktəblərin yenilənməsini və s.-i xüsusi vurğulamaq istədim. Təkcə maddi-texniki bazanın yenilənməsi yox, eyni zamanda təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi sahəsində böyük islahatların aparılması qeyd etmək olar. Eyni zamanda gənclərin məşğulluğunun təmin olunması istiqamətində böyük addımlar atılıb. Digər tərəfdən, prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi siyasətin başlıca məqsədlərindən biri də insan kapitalının formalaşmasıdır. İnsan kapitalının formalaşması da gənclərin təhsilindən keçir. Ölkə başçısının birbaşa təşəbbüsü ilə minlərlə gənc xaricdə təhsil aldı və almaqda davam edir. İnanıram ki, gənclərlə bağlı siyasət daha da genişlənəcək və inkişaf edəcək”.

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyəsi əsasında nəşr olunur. Yazını hazırladı: Nigar HƏSƏNLİ

DGK-nın rüşvətdə suçlanan idarə rəisi və işçilərinin istintaqı başa çatdı

Dövlət Gömrük Komitəsinin Cənub Ərazi Baş Gömrük İdarəsinin Əməliyyat və təhqiqat idarəsinin rüşvət almaqda təqsirləndirilən sabiq rəisi Malik Əliyev və onun işçiləri Zaman Əbdürəhmanov, Mehdi Mehraliyev, Ramin Məmmədzaadənin cinayət işi üzrə ibtidai istintaq başa çatıb.

APA xəbər verir ki, təqsirləndirilən şəxslər barəsində toplanan materiallar baxılma-

sı üçün Lənkəran Ağır Cinayətlər Məhkəməsinə göndərilib.

Cinayət işi hakim Oruc Cəlilovun icraatına verilib.

Qeyd edək ki, Malik Əliyev və digər şəxslərin qanunsuz əməlləri barədə DGK-dan daxil olmuş məlumat əsasında Baş prokuror yanında Korrupsiyaya qarşı Mübarizə Baş İdarəsində cinayət işi başlanıb.

Aparılan istintaq-əməliyyat tədbirləri nəticəsində Malik Əliyevin qeyd olunan vəzifədə işləyərkən vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə edərək ümumi dəyəri 30 min manat olan dərman vasitələrinin Asmara gömrük postundan ölkə ərazisinə qanunsuz keçirilməsinə şərait yaratmasına əsaslı şübhələr müəyyən edilib.

Bundan başqa, əldə edilmiş ilkin sübutlarla Malik Əli-

yevin rəhbərlik etdiyi struktur qurumun rəis müavini Mehdi Mehraliyev və gömrük inspektoru Zaman Əbdürəhmanovla qabaqcadan əlbir olaraq 10 min 400 manat məbləğində rüşvət müqabilində sahibkar Ramin Məmmədzaadənin 60 min manat dəyərində məhsulları qaçaqmalçılıq yolu ilə, yeni düzgün bəyan etməməklə gömrük sərhədindən keçirməsinə köməklik etməsi təsdiqini tapıb.

İş üzrə toplanmış sübutlar əsasında Malik Əliyev, Mehdi Mehraliyev və Zaman Əbdürəhmanova Cinayət Məcəlləsinin 32.5, 206.1 (qaçaqmalçılığa köməklik etmə), 308.1 (vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə), 311.3.1 və 311.3.3-cü (qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən və külli miqdarda rüşvət alma), Ramin Məmmədzaadəyə isə həmin Məcəllənin 206.1-ci (qaçaqmalçılıq) maddəsi ilə ittiham elan edilib, Malik Əliyev barəsində məhkəmənin qərarı ilə həbs, digər şəxslər barəsində isə polis nəzarəti altına vermə qətimkan tədbiri seçilib.

Oğuzda findıq qəbulu məntəqəsindən 10 min manat oğurlandı

Oğuzda findıq qəbulu məntəqəsindən 10 mindən artıq pul oğurlayan şəxs saxlanılıb.

Daxili İşlər Nazirliyinin Mətbuat Xidmətinin Şəki regional qrupundan APA-ya verilən məlumata görə, Oğuz rayonunun Qumlaq kəndi ərazisində yerləşən findıq qəbulu məntəqəsindən ayrı-ayrı vaxtlarda ümumilikdə 10808 manat pulun oğurlanması barədə rayon polis şöbəsinə məlumat daxil olub.

Polis əməkdaşlarının keçirdikləri əməliyyat-axtarış tədbirləri nəticəsində cinayət əməlini törətməkdə şübhəli bilinən Əhliman Qocayev saxlanılıb. Aşağıdakı zamanı onun 1 ay ərzində 5 dəfə həmin obyektə oğurluq etdiyi məlum olub. Saxlanılan şəxs ifadəsində əməlini etiraf edib.

Faktla bağlı cinayət işi başlanılıb, istintaq aparılır.

MUSAVAT

Son səhifə

N 183 (8319) 12 oktyabr 2023

Oktyabr

Rusiyada qorxulu xəstəlik yayılır - minlərlə donuz yandırıldı

Rusiyanın Primorsk diyarında Afrika taununun yayılması səbəbindən təxminən beş min donuz yandırılıb. Bu barədə Heyvan Xəstəliklərinə Nəzarət üzrə Ussuri Baytarlıq Stansiyası məlumat yayıb. Bildirilir ki, heyvanlar əvvəl yatızdırılıb, hazırda isə ərazidə Afrika donuz taunu ilə bağlı karantin tətbiq olunduğu üçün onların cəmdəkləri yandırılır. Qeyd edək ki, klassik donuz taunu - donuzların virus xəstəliyi olub, qızdırma, qan damarlarının və qanyaradıcı orqanların zədələnməsi, yoğun bağırsağın selikli qişasının iltihabı ilə xarakterizə olunur. Bu xəstəlik təsərrüfatlara böyük iqtisadi ziyan vurur: heyvanların ölüm nisbəti 80-100% təşkil edir. Həmçinin kütləvi ölümdən sonra binaların dezinfeksiya edilməsinə, heyvanların utilizasiyasına, karantin tədbirlərinə külli miqdarda vəsait xərclənməlidir. Virus insanlar üçün təhlükə yaratmır, lakin insanlar infeksiyanın daşıyıcısı ola bilərlər. Afrika donuz taunu bu xəstəliyin daha təhlükəli növüdür.

Almaniya və Fransa işgüzarlığa görə Yaponiya və Honq-Konq qabaqlayıb

Əvvəllər hesab olunurdu ki, Asiya ölkələrində işçilərə normal istirahət etməyi sevmirlər, lakin "Expedia" şirkətinin hesabatı bu fikri təkzib edib. Məlum olub ki, 2022-ci ildə Yaponiya və Honq-Konq sakinləri ayrılmış məzuniyyətə əlavə olaraq orta hesabla 4 əlavə istirahət günü istəyiblər. Almaniya və Fransadan gələn işçilər isə bütün məzuniyyətlərin-

dən istifadə edə bilməyiblər, hətta mümkün olandan 4 - 5,5 gün az istirahət ediblər.

Həmçinin Yaponiyada dövlət bayramlarıyla əlaqədar 16 gün əlavə istirahət günləri var və bu günlərdə adətən yerli sakinlər işləmirlər.

"Duty Free" mağazalarının yaradıcısı vəfat edib

"Duty Free Shoppers" (DFS) mağazalar şəbəkəsinin yaradıcılarından biri Çarlz Fini 92 yaşında vəfat edib. Bu barədə sahibkarın yaratdığı "Atlantic Philanthropies" xeyriyyə cəmiyyəti məlumat yayıb. Məlumatla görə, "həyatı boyu bütün var-dövlətini global xeyriyyəçiliyə həsr etmiş irland əsilli amerikalı iş adamı və xeyriyyəçi Çarlz Frensis Feeney San-Fransiskoda dünyasını dəyişib".

Fini və Robert Miller 7 noyabr 1960-cı ildə Honq Konq hava limanında ilk "Duty Free" mağazasını açıblar. Hazırda "Duty Free Shoppers" şəbəkəsinin Avropa, Asiya, Avstraliya və Şimali Amerikada 56 mağazası var.

Bir dilim limonlu çay xərçəng riskini azalda və insan ömrünü uzada bilər. Bu barədə "Express" nəşri amerikalı həkimlərə istinadən yazıb. Həkimlər sellüloz maddəsi və limon şirəsi ilə birlikdə kimyəvi terapiya həyata keçiriblər. Tədqiqatlar bu birləşmələrin gəmiricilərin dillərində, ağciyərlərində və yoğun bağırsaqlarında bədxassəli şişlərin yaranmasının qarşısını aldığını göstərib.

Bununla birlikdə, elm infeksiyaları ilə mübarizə adamları təcrübədə yüksək aparır, turşuluğu tarazlayır, immuniteti gücləndirir, həzm olunduğunu etiraf edirlər - sistemini toksinlərdən təmizləyir, mədədəki yanma və biləndən daha çox.

Bu sitrus meyvəsi virus edir.

Bunları bilirsinizmi?

- * Oyaq olduğu zaman insan beyni bir lampanı yandıracaq qədər elektrikə sahib olur.
- * Bir insan ildə 1500 dəfə yuxu görür.
- * İnsan bədənində ən güclü əzələ dildədir.
- * İnsan gözü 576 meqapikseldir və 10 milyon fərqli rəngi ayırd edə bilir.
- * Bir insanın ürəyi həyatı boyunca orta hesabla 1,5 milyon barel, hardasa 200 tankeri dolduracaq qədər qan pompalayır.
- * Bir addım üçün insan bədənində 200 əzələ işə düşür.
- * İnsan bədənində 5 sm uzunluğunda misnar düzəldəcək qədər dəmir var.
- * İnsan oyaq olanda beynində balaca bir lampanı yandıracaq qədər elektrik istehsal edilir.
- * 270 min il öncə yaşadığı ehtimal edilən Helicoprion adlı köpək balığının yuvarlaq mişara bənzər çənəsi olub.
- * 2011-ci ildə Yaponiyada meydana gələn zəlzələ o qədər güclü olub ki, dünyada günlər 1.8 mikrosaniyə qısalıb.
- * Təkcə Samanyolu qalaktikasında 400 milyarddan çox ulduz var.
- * Hər gün 275 milyon yeni ulduz doğulur.
- * 2004-cü ildə "New York Times" dünyanın ən yalqız balinasından reportaj hazırladı. Alimlərin 1992-ci ildən izlədiyi bu balina heç bir heyvanla anlaşıb bilmir. Bunun səbəbi isə onun başqa balinalardan fərqli bir dilinin olmasıdır. Belə ki, normalda balinaların çıxardığı səs 15-25 hertz arasında olub. Bu mavi balının səsi isə 52 hertzdır O nə qədər qışqırsada başqaları onu anlamırlar.
- * Nəslə tükənən və 58-60 milyon il öncə yaşadığı güman edilən Titanoboa adlı ilan dünyanın ən böyük heyvanlarından hesab edilir.

Nevroloq insultun əsas əlamətlərini açıqladı

Rusiyalı nevroloq Olqa Zinçeva insult əlamətləri haqqında danışır. O bildirir ki, iki cür insult var - isemik və hemorragik. Lakin birincisinə statistik olaraq daha çox rast gəlinir. Həkim deyir ki, isemik insult, beyində hansısa qan damarının tıxanması və ya spazm olması səbəbindən inkişaf edir. Bəzən beyində şiş, qan damarının sıxılması və ya nəzarətsiz hipertoniya səbəbindən olur. Ancaq hemorragik insult beyin damarının yırtılması səbəbindən meydana gəlir.

Nevroloq insultun birinci əlaməti kimi baş ağrısını qeyd edib. Onun sözlərinə görə, hamıda baş ağrısı olur, lakin insult vaxtı olan başağrı tamamilə fərqlidir. Bir çox insan bunu başın arxasına balta və ya bıçaqla vurulması kimi təsvir edir, lakin ağrı küt və çox güclü hiss olunur. Bədənin mövqeyini dəyişdirərkən və ya öskürərkən belə ağrı daha da güclənə bilər. Bundan əlavə, insult zamanı tarazlıq və koordinasiya itkisi ilə başgicəllənmə tez-tez baş verir. Bütün bunlar ürəkbulanma və qusma ilə müşayiət olunur. Amma miqrendən fərqli olaraq, qusmadan sonra heç bir rahatlanma baş vermir.

Başqa bir əlamət, beynin zədələnən bölgəsindən asılı olaraq bədənin bəzi hissələrində uyuşmadır. Belə ki, xəstənin ayağı, üzü, dili tutula, huşunu itirə bilər. Gülməmə qabiliyyətinin itməsi də insultun əlamətlərindədir. Həkim həmçinin nitq pozğunluğunu da simptom adlandırır. Zinçeva bu əlamətlər olduğunda dərhal həkimə müraciət etməyi məsləhət görür.

Səhifəni hazırladı: SELCAN

Baş redaktor:
Nazim SABİROĞLU

e-mail adres: yenimusavat@mail.ru

"Yeni Musavat"ın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnilib, "Azərbaycan" nəşriyyatında çap edilib. Əlyazmalar geri qaytarılmır. Müəlliflərlə redaksiyanın mövqeyi uyğun gəlməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri,
R.Rüstəmov küçəsi
2528-ci məhəllə ev 44/d
Tel: 520 01 23 (24, 25, 26, 27, 28)

Redaktor:
Elsad MƏMMƏDLİ
Sifariş: 2660
Lisensiya N: B 114
SAYI: 1.500